

СЛАВІСТИЧНІ СТУДІЇ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ СТУДЕНТІВ

Delinatio Generalis
CAMPORUM DESERTORUM
in
UKRAINA
Cum adiacentibus Provinciis
Bene publicis curis
Geographice et Naturae
de Descriptione
S. M. Imperatoris Caroli VI
et Capitulum

POLONIA
REGNUM

VI ET

MAGNI

DUCATUS LITHUANIAE

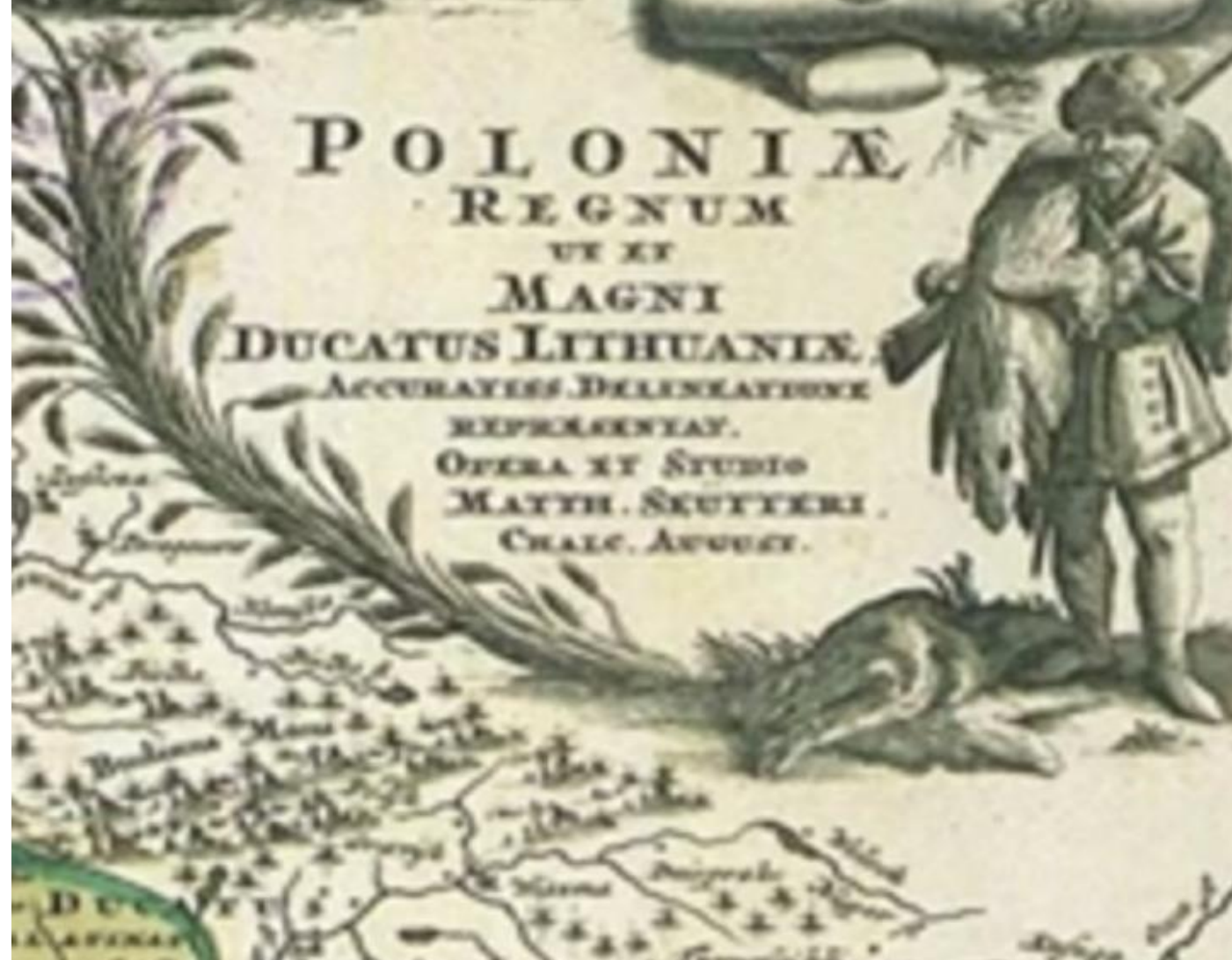
ACCURATISS. DELINEATIONE

REPRESENTATA.

OPERA ET STUDIO

MATTH. SEUTTERI.

CHALC. AUGUST.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ

КАФЕДРА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ПОРІВНЯЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

СЛАВІСТИЧНІ СТУДІЇ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ СТУДЕНТІВ

Івано-Франківськ
«Симфонія форте»
2020

УДК 82.091(045)

С 64

*Друкується за рішенням Ученої ради
Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
(протокол № 2 від 21 жовтня 2020 р.)*

Редакційна колегія:

Голод Р. Б. – доктор філологічних наук, професор; **Лесюк М. П.** – доктор філологічних наук, професор, **Козлик І. В.** – доктор філологічних наук, професор, **Хороб С. І.** – доктор філологічних наук, професор, **Солецький О. М.** – доктор філологічних наук, професор, **Харлан О. Д.** – докторка філологічних наук, професорка, **Совінський А.** – доктор педагогічних наук, професор, **Мартинець А. М.** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, **Спатар І. М.** – кандидатка філологічних наук, доцентка, **Ткачук Т. О.** – кандидатка філологічних наук, доцентка, **Рега Д. О.** – кандидат філологічних наук, доцент, **Лазарович О. М.** – кандидатка філологічних наук, доцентка, **Пелехата О. М.** – кандидатка філологічних наук, доцентка, **Девдюк І. В.** – кандидатка філологічних наук, доцентка, **Тереховська О.** – кандидатка філологічних наук, доцентка, **Бусіло С.** – магістриня, старша викладачка, **Мурейко А.** – магістриня, асистентка.

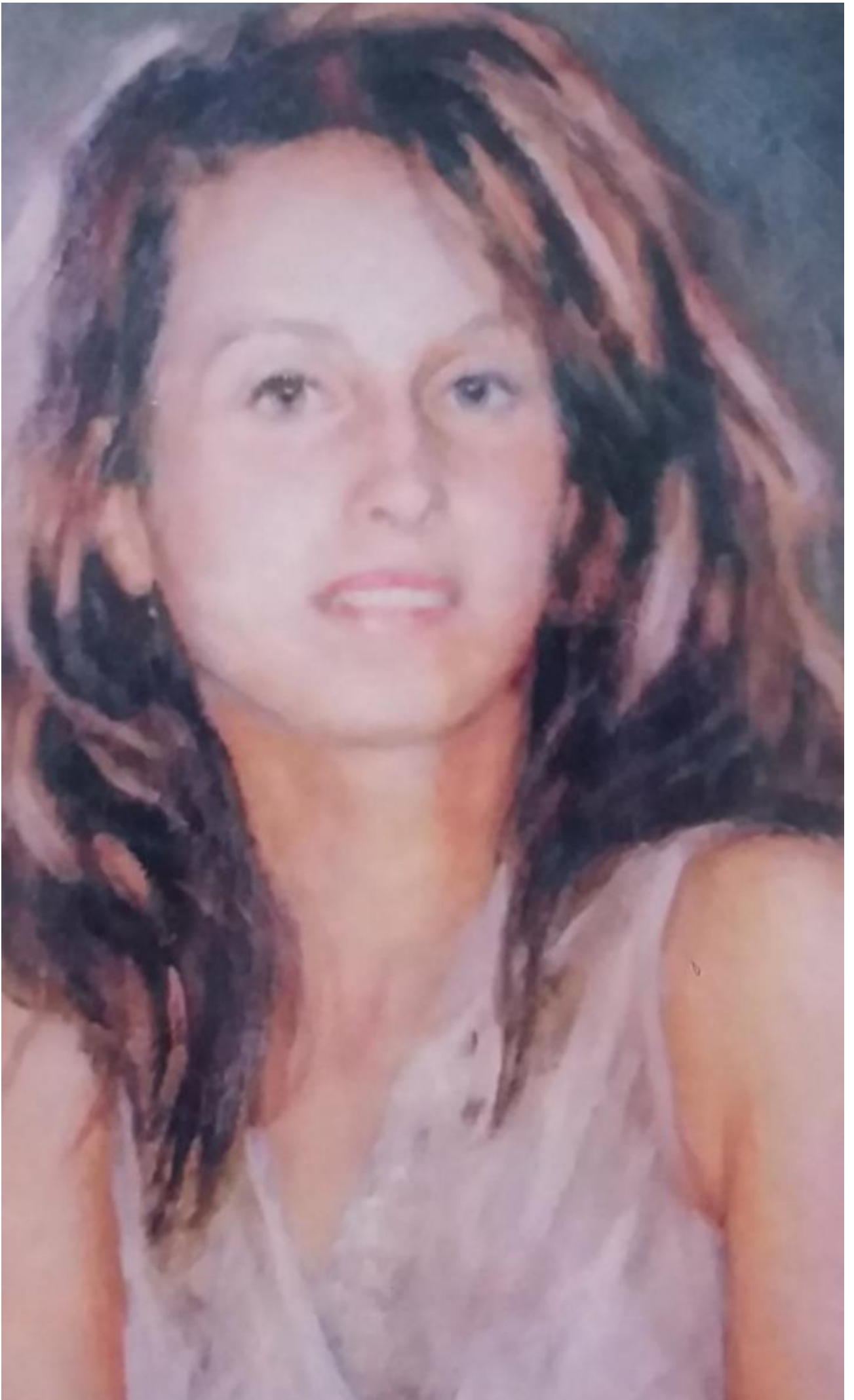
Славістичні студії (пам'яті кандидатки філологічних наук, доцентки **Мирослави Медицької-Хороб**). Збірник статей студентів. Упорядники: Т. О. Ткачук, І. М. Спатар. Відп. ред. Р. Б. Голод. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 42 с.

У збірнику вміщено наукові статті із актуальних проблем слов'янських літератур у контексті світового літературного процесу, компаративістики, зарубіжної літератури, актуальних проблем лінгвістики, когнітивних досліджень, «мовної картини світу», соціолінгвістики, студій мови цінностей, перекладознавства. До видання увійшли матеріали, підготовлені здобувачами ОП «Польська мова та література» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

В оформленні збірника використано першу західноєвропейську «Загальну карту України» «від Московії до Трансильванії» 1648 року французького військового інженера Гійома Левассера де Боплана, виготовлену як гравюру фламандським картографом Вільгельмом Гондіусом.

УДК 82.091(045)

*Відповідальність за достовірність наведених у статтях даних несуть автори
@ Автори статей, 2020*

*На пошану пам'яті
кандидатки філологічних наук,
доцентки Мирослави Медицької-Хороб*

Доля МИРОСЛАВИ МЕДИЦЬКОЇ -ХОРОБ

Мирослава Медицька-Хороб народилася 21 грудня 1978 року в родині викладачів-філологів: мати – доцент Марта Хороб і батько професор Степан Хороб упродовж десятків літ працюють на кафедрі української літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Тож в атмосфері любові до рідного слова, до письменства і фольклору формувалися смаки й уподобання дівчини. Тому після закінчення із золотою медаллю середньої школи-ліцею № 23 у м. Івано-Франківську вона, не вагаючись, вступає на філологічний факультет Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника й обирає свою майбутню спеціальність - полоністику. Відтак любов до української і польської словесності, повсякчасні й різноманітні зацікавлення творчістю знаних майстрів художньої літератури приводять її до аспірантури на кафедрі світової літератури (2001-2004).

Тему кандидатської дисертації Мирослава Медицька-Хороб обрала не випадково: будучи студенткою, кілька разів проходила стажування у Польщі, зокрема у Варшавському, Жешувському та Ягеллонському університетах, де глибше ознайомилася із творчістю видатного польського драматурга, поета і художника Станіслава Виспянського. У 2005 р. захистила кандидатську дисертацію "Творчість Станіслава Виспянського та українська література кінця XIX – початку XX століття: рецепція, типологія" (науковий керівник доктор філологічних наук, професор В. Г. Матвіїшин). Відтоді почала працювати асистентом, згодом доцентом кафедри світової літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

У 2009 р. Івано-Франківська обласна державна адміністрація та Івано-Франківська обласна рада удостоїли Мирославу Медицьку звання лауреата в номінації "Молодий вчений року" і нагородили дипломом та нагрудним знаком. Також нагороджена Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за

монографію "Творчість Станіслава Виспянського та українська література кінця XIX – початку XX століття: рецепція, типологія". Передчасно пішла з життя 14 лютого 2010 р. в Івано-Франківську. Похована в с. Драгомирчани Тисменицького району Івано-Франківської області, де останні роки проживала із сім'єю.

Мирослава Медицька-Хороб – авторка монографічного дослідження "Творчість Станіслава Виспянського та українська література кінця XIX – початку XX століття: рецепція, типологія" (2008), методичної розробки "Порівняльне літературознавство (Українська література в світовому контексті)" (2008), близько трьох десятків статей, опублікованих в українських та польських виданнях. Серед її важливих досліджень – монографія про порівняльно-типологічні паралелі творчості Станіслава Виспянського й українських письменників зламу позаминулих століть, статті "Художня рецепція і трансформація античної "Мойри" в драматургії Станіслава Виспянського та Лесі Українки" (2003), "Експлікація екзистенційних мотивів та образів у поезії Станіслава Виспянського і Петра Карманського типологія художніх моделей" (2005), "Гротесковий театр Станіслава-Ігнація Віткевича: реальність і парадокс" (2006), "Драматургія Єжи Шанявського: конфлікти і характери" (2007), "Національна минувшина в художньому осмисленні Івана Франка та Станіслава Виспянського" (2010), "Художня парадигма маски: літературний контекст Заходу і Сходу (на матеріалі прози Л. Піранделло, Г.Гессе, В.Гомбровича, Юкіо Місіми, Г Тютонника)"(2010).

Мирослава Медицька-Хороб була першою випускницею польського відділення, яка написала і захистила дисертацію про творчість польського письменника. Вона плекала надію на написання докторської дисертації, навіть визначила об'єкт і предмет дослідження. Та не судилося... Доля була немилосердною до неї. Без перебільшення її можна було б назвати великою творчою надією не лише Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, а й української літературознавчої полоністики і компаративістики¹.

¹ За книгою: Мирослава [Текст] : літературознавчі статті, спогади, матеріали : [збірник.] Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2012. С. 3-4.

ЗМІСТ

НА ПОШАНУ ПАМ'ЯТІ

Доля	МИРОСЛАВИ	МЕДИЦЬКОЇ	–
ХОРОБ.....			5

СЛОВ'ЯНСЬКІ ЛІТЕРАТУРИ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

Кушнір Діана. «Євросирітство» як наслідок заробітчанства та його представлення у романах Б. Космовської «Українка» і Н. Фіалко «Повертайтеся, журавлі, додому».....	9
Полько Ольга. Образ абсурдної людини у драматургії С. Мрожека та В. Гавела: типологічний аспект.....	12
Савчин Марія-Мар'яна. Неоміф у творчості Анджея Сапковського (на матеріалі циклу («Wiedźmin») («Відьмак»)).....	18
Туцька Тетяна. Концепція любові у драмі Кароля Войтили «Перед ювелірною крамницею».....	22
Худик Тетяна. Образ Львова у польській та українській прозі другої половини ХХ століття.....	26

ПРОБЛЕМИ МОВОЗНАВСТВА

Андрухів Катерина. Засоби вербалізації концепту «маніпуляція» у польських та українських рекламних текстах (реклама косметики у блогах).....	30
Гарасим'юк Ірина. Семантична основа ірреальності світу в оповіданні А. Сапковського «Останнє бажання» («Ostatnie życzenie»).....	34

Гарват Христина. Мова політики – мовні критерії ієрархії цінностей у програмах політичних партій «Право і справедливість», «Громадянська коаліція» у парламентських виборах у Польщі 2019 року.....	37
Дідух Анастасія. Фраземіка польських текстів Святого Письма.....	42
Косьмій Марія. Полонізми у художній творчості С. Андрухович (на матеріалі роману «Фелікс Австрія»).....	46
Сеньків Христина. Вербальні засоби творення образу народного героя у польській пареміології.....	50
Сирітченко Вікторія. Лексичні засоби творення портретних описів у романі Елізи Ожешко «Хам».....	54
Шищак Любов. Мовний образ жінки у сучасній польській мові (на матеріалі кримінальних романів).....	58
Світлини	64

Діана Кушнір,
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Алла Мартинець,**
кандидатка педагогічних наук, доцентка

**«ЄВРОСИРІТСТВО» ЯК НАСЛІДОК ЗАРОБІТЧАНСТВА ТА
ЙОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ У РОМАНАХ Б. КОСМОВСЬКОЇ «УКРАЇНКА» І
Н. ФІАЛКО «ПОВЕРТАЙТЕСЬ, ЖУРАВЛІ, ДОДОМУ»**

Одним з найнегативніших наслідків трудової міграційної хвилі, на нашу думку, є «євросирітство». У переважній більшості випадків термін використовують у описі/характеристиці дітей, чиї батьки виїхали за кордон і залишили своїх дітей під наглядом родичів [2]. Аналіз соціальних досліджень дає підстави стверджувати, що щороку кількість «євросиріт» помітно зростає. Число емігрантів збільшується з кожним днем не тільки в Україні та Європі, але і в інших частинах світу.

Відповідно до соціальних опитувань, проведених міжнародним правозахисним центром "Ла Страда – Україна" найпопулярнішою причиною еміграції є матеріальне збагачення, спрямоване на покращення долі власних дітей (86%), далі іде придбання житла (72%), на третьому місці інші соціальні потреби (69%) [3].

Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів висвітлювалась у працях Н. Гордієнко, А. Ізотової, І. Стародубцевої, І. Трубавіної. Детальний аналіз такого роду досліджень дозволяє зробити певний висновок: окремі батьки, прикриваючись міркуваннями про хороше майбутнє, матеріальну та соціальну незалежність сім'ї, намагаються полегшити власне життя, відсторонитись від родинних побутових проблем, переклавши свої батьківські обов'язки на інших [1].

Соціальна проблема євросирітства, набувши рамок глобалізаційної, стала предметом зображення ряду сучасних художніх творів різних національних літератур [4]. Зокрема вона простежується у творчості польської авторки – Барбари Космовської. Так, у романі «Українка» письменниця зображує дівчину

Іванку, яка через матеріальну нестабільність вимушена поїхати з рідного дому в Дрогобичі у чужу для неї Польщу на заробітки. Проти власної волі вона стає «соціальною сиротою», руйнуючи власне життя та життя тих, кому вона дорога. Схожу ситуацію спостерігаємо і у романі «Повертайтеся, журавлі, додому» сучасної української авторки Ніни Фіалко.

У романах проблема «євросирітства» підсилюється ще однією, на нашу думку не менш болючою, гендерною проблемою, яка представлена у текстах руйнацією стосунків матерів і доньок. Для слов'янського народу, зокрема для українців, споконвік віків важливим був матріархальний уклад. Так із найдавніших фольклорних пам'яток ми знаємо про образ Берегині, жінки, що оберігає, передає та зберігає найважливішу для минулих і прийдешніх поколінь пам'ять роду [5]. Сучасні виклики руйнують цю традицію. Зв'язок, що передбачає передачу пам'яті рветься: мати і донька перестають розуміти і підтримувати одна одну. А це призводить до руйнації усього, що їх оточує. Замість повних родин з'являються «євросироти», з наповненими кишнями та спустошеними душами.

Для твору Ніни Фіалко мотив невизначеності, тривоги, предчуття чогось нехорошого є наскрізним фабульним елементом, це ми спостерігаємо уже з перших сторінок твору.

Кардинально відрізняється зображення стосунків матері і доньки у романі «Українка» Барбари Космовської. Письменниця описує життя самотньої жінки Ганни Матвієнко, яка втратила останню розраду у житті єдину донечку - Іванку. Незважаючи на те, що дівчини давно не було вдома, у серці матері жевріє надія, що її дитина от-от повернеться додому, покине чужу країну, вони знову будуть разом, як колись.

Можна зробити висновок, що кожній дитині, не залежно від її віку, необхідна постійна допомога, підтримка і опора у вигляді батьків. Саме тому, таке явище, як трудова міграція, замасковане благими матеріальними намірами, забирає у дітей такий важливу та незамінну частину їхнього життя як батьки.

Отже, «євросирітство» є однією з нагальних проблем суспільства. Причини цього явища можуть бути абсолютно різними, проте негативних наслідків не уникнути. Діти виростають агресивними, з низькою самооцінкою, порушеною психікою тощо. Не дивно, що у засобах масової інформації «євросирітство» називають «чорною стороною» заробітчанської еміграції.

Література

1. Деякі аспекти роботи з дітьми трудових мігрантів. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Znpkhist_2017_13_8.pdf (дата звернення: 25.03.2020)
2. "Євросироти": з чим стикаються діти українських трудових мігрантів. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/05/4/224005/> (дата звернення: 20.03.2020).
3. Brągiel J. «Євросирітство» jako rezultat przemiany więzi rodzinnych: Forum. 2013. nr. 3. S. 155 – 159.
4. Butrym M. Stosunek polskich migrantów zarobkowych do ojczyzny. Człowiek u progu trzeciego tysiąclecia: zagrożenia i wyzwania / pod red. nauk. Mieczysława Płopy. T. 3. Elbląg: Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, 2009. S. 115 – 124.
5. Danilewicz W. Dziecko w rodzinie rozłączonej / pod red. Jadwigi Izdebskiej. Białystok: Trans Humana, 2003. S. 103 – 142.

Анотація

У статті нами описано причинно-наслідкові зв'язки міграційних процесів у світі та розкрито суть поняття «євросирота». Детально охарактеризовано образ трудового мігранта у польській та українській літературі в діахронному аспекті, охарактеризовано авторські особливості у зображенні образу жінки-емігрантки у творах Б. Космовської «Українка» та Н. Фіалко «Повертайтеся, журавлі, додому».

Ключові слова: міграційні процеси, «євросирота», трудовий мігрант, жінка-заробітчанка.

Summary

The article describes reasons and consequences of migration processes in the world and we revealed essence of the concept “euroorphan”. Article describes in detail the image of a migrant-worker in Polish and Ukrainian literature across history, we also describe authors` specific in representation of woman-earner in the works written by B. Kosmowska "Ukrainka" and N. Fialko "Come back, cranes, home."

Key words: migration processes, “euroorphan”, migrant-worker, woman-earner.

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.12.2020 р.

Рекомендовано до друку кандидаткою педагогічних наук,

доценткою **А. М. Мартинець**

УДК 821.162.1

Ольга Полько,

II курс ОР магістр, факультет філології,

науковий керівник – **Данило Рега,**

кандидат філологічних наук, доцент

ОБРАЗ АБСУРДНОЇ ЛЮДИНИ У ДРАМАТУРГІЇ С. МРОЖЕКА ТА В. ГАВЕЛА: ПОРІВНЯЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

З часу своєї появи і до сьогодні театр абсурду викликає зацікавлення і у митців, і у глядачів. Його актуальність спричинена впливом історії та суспільно-політичних подій. Завдяки тому, що драматургам під силу фіксувати через інсценізації усі рефлексії на реальність, явище театру абсурду виступає одним із чи не найбільш інформативних джерел відомостей про занепад суспільства середини ХХ століття. Його тенденції знайшли своє відображення у драматургії Західної та Східної Європи. Особливе зацікавлення викликає те, що театр абсурду поширювався з різними темпами. Завдяки взаємодії з іншими культурами і, виходячи за межі внутрішньонаціонального функціонування, це явище стало частиною світового літературного процесу та у кожній культурі залишило свій особливий відбиток.

Найбільш вживане тлумачення терміна абсурд (лат. *absurdus* – безглуздий) – нісенітниця, безглуздя. Термін у цьому значенні вживається істориками

літератури і критиками, які аналізують поведінку персонажів художніх творів з позицій правдоподібності [1, 7]. П. Паві акцентує на тому, що «поняття «абсурд», яке прийшло з філософії екзистенціалізму, охоплює те, що не знаходить раціонального пояснення; воно відмовляє людині у філософському й політичному обґрунтуванні його діяльності» [3, 23]. Філософію екзистенціалізму із поняттям абсурду пов'язує намагання пояснити існування людини в сучасному світі й порушити питання про сенс людського буття. Спільність абсурдизму та екзистенціалізму полягає у тому, що людина розглядається як унікальна духовна істота, що здатна самостійно робити вибір. Детальне опрацювання і пояснення поняття «абсурдна людина» здійснив французький письменник і філософ А. Камю у праці «Міф про Сізіфа». Абсурд він пояснює як «метафізичний стан людини в світі» [1], як результат самоусвідомлення людини у світі, як форму мислення, що позбавлене логічної мети. Певною мірою, абсурд виникав тоді, коли людина усвідомлювала бездумність механічного життя. А отже і поширювався на аналіз дійсності в цілому – світу, життя, смерті, свободи і т. д. Постійний процес роздумів і усвідомлень людини тісно пов'язує філософію екзистенціалізму з абсурдизмом.

У процесі становлення театру абсурду в Польщі та Чехії велику роль відіграв політичний аспект. Невдовзі після завершення Другої світової війни, виникла глобальна політично-економічна та ідеологічна конфронтація під назвою «Холодна війна», через яку країни Варшавського договору (сюди належали Польща та Чехословаччина) опинились в ізоляції від Заходу. Це відокремлення стосувалось культурного та інформаційного обміну між країнами, які перебували під впливом СРСР, та країнами Заходу і увійшло в історію під терміном «залізна завіса». З цієї причини й різняться основні мотиви появи театру абсурду на теренах Західної та Східної Європи. На Заході через драми абсурду митці намагались подати рефлексію на життя взагалі, яке було наповнене абсурдом. У цей же час митці Східної Європи вбачали абсурдне саме у політичній системі, правила якої заповнили всі сфери людського життя. Театр абсурду з'явився у Польщі раніше, ніж у Чехословаччині. У той час, як польські

митці активно використовували у своїх творах елементи абсурдного та випрацьовували власні характерні риси, у чеському суспільстві першість мали саме театральні постановки.

У польській літературі театр абсурду утвердився завдяки творчості С. Мрожека (1930–2013), а у чеській – завдяки творчості В. Гавела (1936–2011). Вони, незважаючи на заборони тоталітарного режиму та перебування за «залізною завісою» змогли створити власні осередки свободи слова і поглядів у так званих «малих театрах». Театральний критик М. Есслін назвав творчість цих авторів Театром абсурду Східної Європи [4, 118].

У драмах абсурду конкретні образи певних моментів людського існування, що виникають внаслідок відчуття кризи суспільства та абсурдності життя (проблеми самотності в соціумі, життя та смерті), стикаються з конкретним людським суспільством. Абсурдні драми не представляють загально визнаних істин; навпаки, драматург повідомляє лише своє особисте бачення ситуації людини, власне відчуття буття і бачення світу. Головний герой абсурдної драми – самотня людина, яка стоїть поза соціальною ситуацією та історичним контекстом, людина в елементарній екзистенційній ситуації, що вимагає принципового вибору, кинута в кайдани суб'єктивності і не здатна наблизитися до інших людей.

Те трактування поняття «абсурдна людина», яке описав А. Камю фрагментарно або повністю можна віднайти в персонажах театру абсурду. Митці, що черпали ідеї для своїх п'єс з реального життя, бачили сенс саме у тому, щоб на сцені показати глядачеві його ж відображення. У своїх драмах С. Мрожек та В. Гавел зобразили не екзистенційність буття людини, життя якої втратило сенс, а складність існування людини в абсурдному світі (суспільстві, системі тощо), посилаючись на реалії життя в умовах тоталітарного режиму.

У драмах абсурду головним героєм, як правило, є самотня людина, яка відкинута за межі спільноти. Її погляди на життя, світ, суспільство чи політику, відмінні від поглядів її оточення. Така людина хоч і перебуває у звичайній життєвій ситуації, але часто стикається з необхідністю прийняття важливого

рішення, що матиме вплив на її подальше існування. Якщо людина лише починає помічати і усвідомлювати абсурдне довкола себе, то люди навколо всіма способами зневажатимуть її позицію, переконуватимуть дотримуватися «нормального» (тобто усталеного, зручного) життя. Якщо ж людина помічає і свідомо приймає наявність абсурдного, то найбільш логічним є примирення зі своєю долею без почуття провини, покарання тощо, своєрідне балансування між свідомим і абсурдним.

Персонажів, яких ми бачимо у драмах абсурду, можна умовно поділити на 2 категорії: ті, які виступають борцями, відкидають систему і заклики бути «частиною механізму», і ті, які будь-якою ціною намагаються вберегти своє стабільне життя і дорожать званням «гвинтика системи», бо не бачать розвитку за межами свого світу. Часто це супроводжується потраплянням героя у безвихідь, що змальовується як лабіринт: це може бути кімната, з якої неможливо вийти (як, наприклад, у «Strip-tease» С. Мрожека) або ж довгий шлях від пункту до пункту із заплутаними схемами і вимогами, що нагадує бюрократичну систему (у «Zahradní slavnost» та «Vyrozumění» В. Гавела). Крім того, як вже згадувалось, герой може мати певні вади і від цього бути дезорієнтованим у просторі.

У характеристиці персонажів важливим є тип їхньої поведінки у колективі. Манера спілкування, вияв зацікавлення чи байдужості, реагування на дії інших, зваженість чи імпульсивність є своєрідним набором ознак для героїв. Дослідниця І. Урбан серед персонажів п'єс С. Мрожека і В. Гавела виділяє активних і пасивних [5, 113]. Активні персонажі – ті, що твердо налаштовані виконати свою місію і непохитно прямують до своєї мети. Часто вони холоднокровні, схильні до маніпуляцій, брехні чи різних злочинів. До них ми відносимо неосвіченого і жадібного ХХ з драми «Emigranci» та впертих і цілеспрямованих Онука і Дідуся з драми «Karol» С. Мрожека, а також головного пивовара Сладека з «Audience» і конформістів Веру та Міхала з «Vernisáž» В. Гавела. Цікаво, що свідомі нонконформісти (представники першої групи) практично не проявляють виразних емоцій і не роблять жодних рішучих вчинків, їх не можна назвати

справжніми бунтівниками. Вони ніби замкнені у просторі і не бачать сенсу у прояві надмірних переживань чи дій, а тому їх можна охарактеризувати як пасивних персонажів. Особливо виразно поведінка цих персонажів помітна у контрасті з іншими персонажами. Наприклад, у п'єсі «Vernisáž» поруч із балакучими і динамічними Верою і Міхалом, Бедржіх видається не просто стриманим і вихованим, а навіть пасивним, байдужим. Такий тип поведінки часом трапляється і серед конформістів, що просто не бачать сенсу у надмірних стараннях, а тому прийняли дійсність такою, як вона є.

Головні герої більшості п'єс обох авторів мають багато типологічних схожостей, у них вибудовується своєрідна модель поведінки. Автори демонструють це через індивідуальну поведінку персонажів в особливих ситуаціях, через їхнє ставлення до матеріальних цінностей, статусу, способу життя, окремо акцентують і на дотриманні героєм власних принципів і поглядів. Герої, які визначаються як негативні, мають цілий спектр схожих ознак. На їхньому прикладі автори зображають, який вплив має світ, суспільні норми і правила на свідомість і критичне мислення окремих людей.

Беручи ситуації із реального життя, спостерігаючи за поведінкою людей під тиском системи, та перебуваючи у схожому становищі, і С. Мрожек, і В. Гавел відтворювали це у своїх п'єсах. У драмах цих авторів герої є віддзеркаленням різноманіття характерів людей у той час. Модель поведінки таких персонажів – взята з життя, але дещо удосконалена драматургами. З погляду суспільства і людини в ньому, п'єси С. Мрожека та В. Гавела – це, по-перше, критика панівної у той час ідеологічної системи, по-друге – зображення негативного впливу деперсоналізації, конформістського мислення, відмови від власних принципів і гідності тощо.

Отже, на основі наведених особливостей можна підсумувати, що нетиповість і багатогранність театру абсурду дозволяє вивчати безліч важливих проблем дійсності, зокрема і через образ «абсурдної людини»

Анотація

Дослідження присвячене типологічному зіставленню образу абсурдної людини в драматургії С. Мрожека та В. Гавела. На основі комплексного опрацювання теоретичних джерел визначено поняття абсурду, окреслено характерні риси класичного театру абсурду. Вирізнено особливості виникнення і становлення польського та чеського театру абсурду, а також окреслено творчість основних його представників. Подано теоретичне обґрунтування поняття «абсурдна людина». На основі драматичних творів С. Мрожека («Emigranci», «Karol») і В. Гавела («Audience», «Vernisáž») здійснено порівняння індивідуальної моделі та моделі поведінки абсурдної людини.

Ключові слова: абсурд, абсурдна людина, театр абсурду, компаративістика.

Summary

The study is devoted to the typological comparison of the image of an absurd person in the drama of S. Mrozek and V. Havel. On the basis of complex elaboration of theoretical sources the concept of absurdity is defined, the characteristic features of classical theater of absurdity are outlined. The peculiarities of the origin and formation of the Polish and Czech theater of the absurd are highlighted, as well as the work of its main representatives is outlined. The theoretical substantiation of the concept of "absurd person" is given. On the basis of dramatic works by S. Mrozek ("Emigranci", "Karol") and V. Havel ("Audience", "Vernisáž") a comparison of individual model and model of behavior of an absurd person is made.

Key words: absurdity, absurd person, theater of absurdity, comparative studies.

Література

1. Камю А. Міф про Сізіфа /пер. з фр. О. Жупанський. «Портфель», 2015. 105 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. К.: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
3. Паві П. Словник театру. Львів, 2006. 640 с.

4. Эсслин М. Ю. Театр абсурда / пер. с англ. Г. Коваленко. СПб. : Балтийские сезоны, 2010. 528 с.
5. Urban I. Jazyk her Václava Havla a Sławomira Mrożka URL :
http://host.divadlo.cz/revue/pdf/2008_3/023-030.pdf

Стаття надійшла до редакційної колегії 05.12.2020 р.
Рекомендовано до друку кандидатом філологічних наук,
доцентом **Д. О. Регою**

УДК 821.162.1

Марія-Мар'яна Савчин
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Данило Рега**,
кандидат філологічних наук, доцент

Неоміф у творчості Анджея Сапковського (на матеріалі циклу «Wiedźmin» («Відьмак»))

Анджей Сапковський – польський письменник, перекладач, публіцист і фантаст, автор популярного у всьому світі циклу книг «Wiedźmin». Історія про відьмака Геральта є відомою уже більше як тридцять років і сьогодні вона продовжує захоплювати читацьку фантазію та змушує задуматися не тільки над сюжетною лінією, але і неоміфічною складовою тесту.

Неоміф – це складне явище, яке сягає своїм корінням у давні часи існування міфу. Тому для усвідомлення поняття «неоміф», потрібно дослідити поняття «міф».

Над осмисленням міфу роздумували дослідники різних часів та народів і кожен з них має різні уявлення про дане явище.

Броніслав Маліновський вважав міф частиною цілісної культури, «він за своєю суттю є прецедентом, який підтримує суспільний та моральний порядок, а також релігійні та магичні вірування» [5, 144]. Дослідник Еріх Фомм запевняв, що колись існувала одна загальна мова для всіх епох, народів – це мова міфів, символів, снів. Але сучасна людина втратила ці знання і не може сприймати

дійсність сповна [3, 692]. Мірче Еліаде виявив, що все, що робиться у теперішньому, колись вже відбулося у минулому. Вчений стверджував, що: «перший систематичний аналіз та тлумачення цих «чужих» світів, позасвідомого, з якого виростуть символи та міфи, були проведені Зигмундом Фрейдом» [4, 10].

Літературознавча енциклопедія уніфікувала усі поняття в одне: «Міф універсальна чуттєва дійсність, структурована за людським світосприйняттям, не ідентична довкіллю, однак кожен, хто перебуває в її межах, вважає її єдиною можливою, справжньою, тому втрата міфу відповідає втраті сенсу життя.» [1, 53].

Беручи до уваги усе вищесказане, можна зробити висновок, що міф – це складне міждисциплінарне поняття, яке концентрує у собі специфічне сприймання світу людьми. Це явище, яке існує ще з давніх часів, яскраво демонструє особливості впливу зовнішнього світу на психологічний стан людини.

Літературознавча енциклопедія подає таке пояснення: «Неоміфологізм — напрям у європейській культурі, що виник на межі XIX—XX ст, кризі позитивізму протиставив концепцію «філософи життя», живлену традицією романтиків. Для неоміфу характерне формування авторських міфів на інтертекстуальній основі, використання вічних мотивів, що контрастували із знедуховленою дійсністю. Особливістю цього напрямку стало звертання письменників до роману, драми, поеми, в яких використовують міф, що виходить за межі первинної версії» [1, 116].

Одним із найяскравіших прикладів прояву неоміфу у циклі про «Wiedźmin», є сам головний герой – Геральт. Анджей Сапковський створив винятковий авторський міф на основі слов'янської міфології, тому персонаж і має титул «відьмака». Важливо зазначити, що у слов'янській міфології відьмаки відрізняються від відьом і мають різні можливості, сили, призначення та вигляд. У Анджея Сапковського ці персонажі не мають між собою нічого спільного. За повір'ям відьмаки можуть бути вроджені, або навчені, натомість у польського

письменника можна побачити тільки штучно створеного мутанта: «пройшов звичайну мутацію. Випробування Травами, а потім – як завжди. Гормони, зілля, зараження вірусом» [2, 110]. Відьмаки мали не тільки надлюдську фізичну силу чи швидкість, але і використовували срібний та металевий меч, магичні еліксири. Анджей Сапковський створив унікального персонажа додавши до слов'янської міфологічної основи власний авторський міф.

У світі Відьмака неоміф також відображається і у інших персонажах твору. За адаптацією міфу можемо спостерігати на прикладі монстрів. Так, у Португалії та Бразилії є особливий вид вампірів – так звані брукси. Брукса – це завжди істота жіночої статі, оскільки є трансформацією жінки, яка при житті займалася чаклунством, і потім перетворилася в демонічну сутність. Анджей Сапковський залишив основні риси бестії, але і додав нових. Однією з унікальних рис брукси, якої немає її міфологічний прототип, це створення ударної хвилі за допомогою крику. Також вампіриця здатна перетворюватися у нетопира і безшумно нападати на ворога.

Неоміфічні риси проявляються не тільки в персонажах циклу. Його ще можна розгледіти у релігійних віруваннях. Найпопулярнішою релігією Північних королівств є культ богині Мелітеле. Бувало так, що в одній релігії були окремо і богиня врожаю, і кохання, і опікунка усіх знедолених. Зазвичай усе це поєднує у собі одна богиня, у Анджея Сапковського це Мелітеле. Образ богині тісно пов'язаний з богинями іншими міфологічних світів. Так, наприклад, одним з найближчих відповідників є слов'янська богиня Мокоша, або ж грецькими Деметрою і Герою. Також був популярний культ Вічного Вогню. Дане вірування вирізнялося особливою ненавистю до інших рас та всіх, хто не поклонявся Вічному Вогню. Усіх, хто не підкорявся даній вірі – спалювали на вогнищі. З цього можна чітко побачити алюзію на важкі часи християнської інквізиції.

Отже, можна зробити висновок, що неоміф – це складна міждисциплінарна концепція, яка існує не тільки у літературознавстві, але і в інших гуманітарних дисциплінах. Підсумувавши усе вище сказане, можна стверджувати що «Сага про Відьмака» є яскравим прикладом явища неоміфу.

Література

1. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
2. Сапковський А. Відьмак. Останнє бажання: роман / Анджей Сапковський перекл. з пол. С. Легези: комент. С. Легези й О. Стутун. 2-те вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 285 с.
3. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
4. Элиаде М. Мифы: Сновидения: Мистерии / М.Элиаде. К.: Вакслер, 1996. 288 с.
5. Malinowski B. Mit, magia, religia / B. Malinowski; [tłum. B. Leś]. Warszawa : PWN, 1990. 541 s.

Анотація

У роботі досліджено неоміф Анджея Сапковського на матеріалі циклу «Wiedźmin». Дослідження зосереджувалося на визначенні явища «нового міфу», його специфіку відображення у світовому суспільстві і зокрема польському літературознавстві. У даній роботі розкриваються неоміфічні риси тексту на основі: образу головного героя відьмака Геральта, другорядних персонажів, культів та поняття «Призначення». Дані явища яскраво презентують гармонійний синтез елементів міфології та авторського міфу Анджея Сапковського.

Ключові слова: міф, неоміф, відьмак, монстр, культ, поняття «Призначення».

Summary

The paper explores the neomyth of Andrzej Sapkowski on the basis of material of the cycle "Wiedźmin". The study is focused on defining the phenomenon of the "new myth", its specificity of reflection in the world community and in particular in Polish literary criticism. This paper reveals the neomythical features of the text based on: the image of the protagonist the sorcerer Geralt, minor characters, cults and the

concept of "Purpose". These phenomena vividly present the harmonious synthesis of elements of mythology and the author's myth of Andrzej Sapkowski.

Key words: myth, neomyth, sorcerer, monster, cult, concept "Purpose".

Стаття надійшла до редакційної колегії 05.12.2020 р.
Рекомендовано до друку кандидатом філологічних наук,
доцентом **Д. О. Регою.**

УДК 821.162.1

Тетяна Туцька

II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Тамара Ткачук**,
кандидатка філологічних наук, доцентка

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮБОВІ У ДРАМІ КАРОЛЯ ВОЙТИЛИ «ПЕРЕД ЮВЕЛІРНОЮ КРАМНИЦЕЮ»

У центрі зацікавлень Кароля Войтили (1920–2005 рр.) завжди була людина та питання ролі в її житті кохання, як почуття між чоловіком та жінкою, які є подружжям. Найбільшою мірою філософське втілення любові, її концепція оприявлена у драматичному творі письменника «Перед ювелірною крамницею» (1960). Польський драматург показав любов між чоловіком і жінкою з філософсько-етичного погляду.

Актуальність дослідження полягає у тому, що творчість Кароля Войтили досі системно не досліджена і становить актуальний гносеологічний потенціал. Певні аспекти творчості письменника досліджували Н. Ничкало, М. Пажишек, А. Влочевська, Р. Кшиштоф – Стахевич, та ін.

Концепція любові у творчості Кароля Войтили базувалася на теології. Письменник розкриває її не лише як теолог, але і як філософ, а перш за все як людина, яка хоче понад усе зрозуміти поняття любові та її ролі в житті людини. Автор, зокрема, писав: «Це те, що змушує мене думати про людську любов...

немає більшої загадки, ніж любов. Це одна з найбільших драм людського існування» [3, 437].

Іван Павло II у своїй праці «Любов та відповідальність» виділяє чотири види чи також етапи розвитку кохання, яке зароджується між чоловіком та жінкою. Простежуємо перегук із ідеями Арістотеля щодо таких видів любові: любов – уподобання; любов – пристрасть; любов – доброта. Ці види любові у творчості Кароля Войтили і є предметом нашого дослідження.

Кароль Войтила повчає, що кохання має індивідуальний характер. Це почуття формується через уподобання, пристрасть та доброту. Розглянемо кілька інтерпретацій любові, запропонованих письменником у його драмі «Перед ювелірною крамницею».

Можемо виокремити любов – уподобання. Такий тип любові починається із пізнання. Коли особа вбачає в іншій людині ті цінності, які їй до вподоби – тоді й виникає симпатія, тобто чоловік та жінка складають позитивне враження одне про одного. Можемо сказати, що уподобання має пізнавальний характер. Як влучно зазначає автор: «Такі взаємини чоловіка і жінки є результатом сексуального потягу, який розуміється як особливість і сила людської природи. Симпатія, спрямована на людину іншої статі, ставить цю силу природи, що є бажанням, на рівень життя людини» [2, 270]. «Уподобання належить до сутності любові і вже подекуди є коханням, хоча любов – це не просто уподобання» [2, 274].

Письменник також вирізняє любов – пристрасть, яка знаходить вираження у статевому потягові до особи протилежної статі. Пристрасть є невід'ємним складником любові. Людина є обмеженою і не самодостатньою істотою, отже, перебуває у пошуку іншої людини, подібної до себе. На думку автора, «...чоловікові потрібна жінка, щоб доповнити своє єство, жінці, у свою чергу, потрібен чоловік. Ця потреба проявляється через сексуальний потяг. На основі цього пориву зростає любов людини до людини. Ця любов окреслена автором як любов – пристрасть» [2, 286]. Об'єктом пристрасної любові є добро для суб'єкта: жінка для чоловіка, чоловік для жінки. Відповідно, любов-пристрасть

тракується як бажання людини, а не лише як потяг. І це бажання є стимулом у житті.

Автор також виокремлює такий тип любові як любов – доброта. Щоб любов була правдивою, вона повинна бути доброю. Для Кароля Войтили доброта – це самовідданість у коханні. Для неї характерне прагнення творення блага для іншої людини. Без цього любов може перерости в егоїзм та у використання іншої людини задля задоволення власних потреб, чи то чуттєвих, чи емоційних. Любов чоловіка до жінки та її любов до нього може бути пристрасною любов'ю, але людина повинна прагнути до самовдосконалення, а також має бути сповненою доброзичливості. «Справжня приязна любов може перебувати у тандемі з любов'ю – пристрасною і навіть з самою пристрасною, якщо лише остання не зруйнує цю любов» [2, 290]. У драмі «Перед ювелірною крамницею» цей аспект кохання влучно показано у стосунках Терези та Анджея. «Потім ми почали розмову про різні дрібниці, пов'язані з нашим весіллям. Я розповідала йому про краватку, яка мені найбільше подобається, і про темний костюм, який йому личить найбільше. Анджеєм це слухав дуже охоче, не тому, що він шукав лестощів, а тому, що він завжди хотів догодити мені і хотів зробити мені приємно» [2, 295]. Тобто стосунки героїв твору будуються на гармонії і сповнені глибокої поваги та великої віри у спільне майбутнє.

Кароль Войтила прагнув донести до читачів важливу істину про святість подружжя, яке треба берегти і зміцнювати. Подружня любов, – на думку драматурга, – це щось інше, щось більше, ніж любов – уподобання, пристрасність, доброта. Вона акумулює усі види любові й увесь спектр міжособистісних взаємин. Адже у подружжя виникає щось більше, ніж приязнь, а саме: взаємна посвята себе один одному. Кароль Войтила бачить тут найвищий ступінь любові, а також кульмінацію попередніх етапів еволюції подружньої любові. Перш за все «...полягає вона у прагненні віддати навіть власну душу заради любові. Суть подружньої любові – віддати себе, своє «я». Це щось інше і, водночас, більше, ніж уподобання, пристрасність і навіть доброта.

Отже, у своєму драматургічному та науковому напрацюванні Кароль Войтила зміг оригінально та творчо зафіксувати основні вияви любові, творячи при цьому її унікальну концепцію. Адже саме любов здатна змінити індивідів і цілі громади, змусити людину не тільки освячуватися під її дією, але й виходити із вузького кола свого «Я», щоб пройти крізь «ти» до виміру - «ми».

Література

1. Parzyszek M., Marzęda B. *Małżeństwo i rodzina «wielką tajemnicą» «jednego ciała»*. Episteme, Lublin. 2014. S. 237–305.
2. Wojtyła K. *Miłość i odpowiedzialność*. TN KUL, Lublin. 1986. S. 268–309.
3. Wojtyła K. *Podmiotowość i „to co nieredukowalne” w człowieku // Osoba i czyn i inne studia antropologiczne*. TN KUL, Lublin. 2000. S. 433–443.
4. Wojtyła K. *Poezje. Dramaty. Szkice / Wojtyła K.* – Kraków. 2004. 175 s.

Анотація

У дослідженні представлено концепцію любові, запропоновану Каролем Войтилою у драматичному творі «Перед ювелірною крамницею». З'ясовано види любові, артикульовані у драматургії польського письменника: любов-уподобання, любов-пристрасть, любов-доброта, подружня любов.

Ключові слова: концепт, любов, драматургія, подружжя, жертвність.

Summary

The relevance of the work is that there is no scientific investigation, which systematically considers the concept of love. The study presents the concept of love proposed by Karol Wojtyła in drama «At the jewellery store». The work describes the types and stages of love development that appear between a man and a woman on the basis of drama: love-preference, love-passion, love-kindness, conjugal love.

Key words: concept, love, dramaturgy, married couple, sacrifice.

Стаття надійшла до редакційної колегії 01.12.2020 р.

Рекомендовано до друку кандидаткою філологічних наук,

доценткою **Т. О. Ткачук**

Тетяна Худик,
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – Ірина Спатар,
кандидатка філологічних наук, доцентка

ОБРАЗ ЛЬВОВА У ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Львів – місто, якому за його красою й унікальною атмосферою не знайдеться рівного в цілій Україні: старовинне, цікаве, з багатовіковою історією, з власною душею та красивою архітектурою. Саме Львів є тим містом, що вирізняється своєю специфічною атмосферою та унікальними особливостями. Місто належало Польщі понад шістсот років. Його величчю захоплювались польські королі, а іноземці, які відвідували його, були здивовані красою, архітектурою та винятковою творчою атмосферою.

Полякам надзвичайно важко було змиритися з думкою, що рідне їм місто, культурно розвинене і багате, на яке вони покладали великі надії, і яке було батьківщиною вже не одного поляка, волею долі чи краще недолі більше їм не належить.

Чимало авторів, серед яких К. Котинська, що пишуть про Львів, також аналізують образ міста, яке показує єврейську перспективу. До Другої світової війни євреї становили близько чверті населення Львова, тому інтерес до єврейського населення зростає. «Львів. Про читання міста заново» – це книга, у якій представлено новий погляд на Львів не лише з точки зору поляків та українців, а й євреїв, котрі колись населяли місто у великій кількості [5].

Літературний образ Львова виявився настільки багатим, що став предметом зацікавлення польських дослідників та письменників. Аналізуючи літературні твори польських авторів другої половини ХХ століття, образ Львова чітко виділяється у творчості Катажини Котинської, Анджея Стасюка, Адама Загаєвського, Збігнева Герберта та інших відомих письменників.

Польський Львів – це спільна спадщина колишніх та теперішніх мешканців Львова, поляків та українців, і водночас частина європейської спадщини. Кожна

з націй, що зафіксовані в історії міста, мають свій «Львів», сьогодні польська частина історії міста повинна бути мостом, що з'єднує поляків і українці, а не роздільна стіна між нашими народами.

Українці, добре розуміють, що така спадщина також є викликом: прийняти та адаптувати досягнення інших націй. В епоху незалежної Польщі та України обидві нації повинні досягнути, що їх велич полягає не у ставленні до своєї історії та культурної спадщини, а у підході та повазі до досягнень інших націй.

В українській літературознавчій науці також спостерігається зростання уваги до топосу міста в художньому тексті. Така увага до Львова закономірна: серед усіх українських міст Львів найбільше притягував до себе митців якоюсь незбагненою магією та аурою і упродовж багатьох століть був столицею української богеми. У більш пізні часи, Львів підтримував духовний зв'язок частіше з українською літературою, аніж, як було раніше, з польською і є домом для деяких найвідоміших сучасних авторів країни, кожен з яких є оригінальним автором у львівському стилі.

З іншого боку, в українських письменників в роздумах про Львів, виникає картина «сірого» радянського Львова 1939–1941 рр. Це місто вражає корінних мешканців, але водночас приваблює «прибульців зі Сходу», як це подано в історичному романі Марії Струтинської (літературний псевдонім – Віра Марська) «Буря над Львовом». Де погляд на радянський Львів дещо роздвоєний. У ньому присутні як позитивні, так і негативні оцінки – наприклад, радість від досить поверхової українізації і жах від останніх днів червня, коли відбуваються сутички німців та більшовиків [2].

Юрій Андрухович, письменник, відомий як в Україні, так і за межами держави, в поетичному баченні, відкрив місто, яке зовсім відрізняється від пострадянського Львова, «де відсутні грубість та бруд, привнесені євразійськими варварами, що прорвались у вілли модерну і розкіш солідних житлових будинків». У поезії «Запросини», що інтонацією нагадує монолог екскурсовода, фанатично закоханого у рідне місто, моделює міський простір. Місто Ю. Андруховича персоніфіковане, воно переживає різні емоційні і душевні стани:

постає як місто меланхолійне («Старий Олійник»), місто вічне («Астролог»), місто робоче («Нічна зміна»), трагічне місто («Три балади»).

Роман Іваничук настільки відданий середньовічному минулому міста, що використовував його для постановки свого шедевра: «Манускрипт з вулиці Руської» (1979 року). Цей твір ніколи не втратить своїх чарів – адже це справжній шедевр про середньовічний Львів [1]. І поки Львів існує, кожне нове покоління читатиме цей оригінальний роман, щоб глибше усвідомити таємницю славного міста лева, що заворює усіх жителів і гостей.

Інший видатний автор – Віктор Неборак, який пропонує майже джазову інтерпретацію розбитого львівського життя, наповненого екзотичними персонажами та дивовижними імпровізаціями. Разом вони послужили створенню самобутньої сучасної львівської школи літературного стилю, яка бере свій провідний настрій від атмосфери самого міста. «Той лабіринт – у небесах, у снах, дзвінках, очах, алеях і під'їздах. Жіноче тіло споночіле і палке сп'яніле тіло міста» [3].

Мар'ян Гемар представляє польську традицію Львова як частини Галичини, вказує на колорит польського міста, створеного в межах колишніх кордонів Австрійської держави, та описує спогади про пізніший польський Львів [4].

Таким чином, можна простежити такий загальний динамічний образ Львова: «дуже приємне» безтурботне, щасливе, веселе, молоде, динамічне, неповторне, багатокультурне місто, у якому панує атмосфера казки, свята, міського життя, де на тлі Личакова, гімназії, медичного факультету, цікавих будинків і площ, польських національних свят формується інтелектуальний світ жителів, світ щасливої пам'яті дитинства, юності, що в кінцевому результаті переходить у мертве місто спогадів.

Література

1. Іваничук Роман. Манускрипт з вулиці Руської. *Зібрання творів Романа Іваничука*. Видавництво: «Фоліо», 2019. 218 с.

2. Марська Віра. Буря над Львовом (історична повість), 1952. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/text/lviv-1939.html>
3. Неборак Віктор. Міський бог Ерос. *Бібліотека української літератури*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15742>
4. Nemar Marian. Chlib Kulikowski. Wiersze, satyra, piosenki. / Maj, Warszawa, 1967. 305 s.
5. Kotyńska Katarzyna. Lwów. O odczytywaniu miasta na nowo, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/285558/lwow-o-odczytywaniu-miasta-na-nowo>

Анотація

Тези присвячено проблемі художньої інтерпретації образу Львова у творчості польських та українських письменників другої половини ХХ століття. Шляхом компаративного аналізу охарактеризовано моделювання образу Львова у текстах відомих сучасних авторів.

Ключові слова: образ, місто Львів, проза, спогади.

Summary

The thesis is devoted to the problem of artistic interpretation of the image of Lviv in the works of Polish and Ukrainian writers of the second half of the twentieth century. The modeling of the image of Lviv in the texts of well-known modern authors is characterized by comparative analysis.

Key words: image, city of Lviv, prose, memories.

Стаття надійшла до редакційної колегії 19.12.2020 р.

Рекомендовано до друку кандидаткою філологічних наук,

доценткою **І. М. Спатар**

Катерина Андрухів,
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Олена Пелехата,**
кандидатка філологічних наук, доцентка

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «МАНІПУЛЯЦІЯ» В ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ (РЕКЛАМА КОСМЕТИКИ У БЛОГАХ

«Реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо такої особи чи товару» [1].

Одержувачі (споживачі) рекламних повідомлень чудово знають, що основною метою реклами є не інформування, а переконання та заохочення. Однак у той же час вони очікують, що буде навпаки. Отже, рекламодавці, щоб «убити двох зайців», надають рекламі вигляд справжності, що маскує основну функцію повідомлення - переконання.

Реклама – як і будь-яка дія – виконує багато функцій. Це, серед іншого: інформативна (надає інформацію про даний товар), естетична (залежно від смаку одержувача - повідомлення подобається чи ні), вихідна (привертає та підтримує увагу одержувача), виразна (представляє ставлення відправника), ритуальна (відповідно до жанрової конвенції або за її межами), але їх вища функція – спонукальна (конотативна, переконлива) [3].

Творець реклами повинен структурувати повідомлення таким чином, щоб спочатку привернути увагу споживача, а потім переконати його скористатися пропозицією. Це завдання важке, оскільки справжню мету (переконання) потрібно замаскувати, щоб її не розкрив потенційний споживач, і в той же час одержувач підкоряється діям відправника. Як бачите, це не є неможливим завданням. Фахівці в цій галузі розробили ряд маніпулятивних прийомів, які - як показує практика – ефективні.

Таким чином, основним інструментом маніпуляцій є широко зрозумілі повідомлення, включаючи рекламні повідомлення, які в даний час зазвичай є полісеміотичними. Для переконливих цілей використовується не лише мова, а й інші знакові системи, наприклад зображення або музика. Однак мова відіграє провідну роль.

В основі рекламного повідомлення лежить техніка фрагментації. У ньому представлені лише деякі особливості товару / пропозиції – ті, які блогер чи інший рекламодавець вважає найбільшими перевагами і які привернуть найбільшу увагу споживачів. Як наслідок, одержувач отримує значно зменшену та спотворену картину реальності. Це заважає йому об'єктивно оцінювати рекламований товар.

Майже в кожному рекламному оголошенні косметики в блогах використовуються такі ключові слова: «Новинка», «Краща дія», «Вигідна пропозиція», «Неповторний аромат» тощо. Загадковість цих слів також є їх великою перевагою з точки зору рекламодавців, які маніпулюють вибором споживача.

Будь-яку рекламу, яка видає себе за наукову, також важко детально розглядати. Ми маємо справу з сумнівними результатами досліджень, наприклад: «90% косметологів, що використовували наш засіб, повідомляють, що його рецептура та ефект один з найкращих серед аналогів». В таких рекламних повідомленнях зустрічаємо відомості про проведення псевдонаукових конференцій, на яких спеціалісти говорять, про ефективність даного препарату тощо. Крім того – часто використовується інформація з посиланням на думку органу влади якоїсь галузі (косметолог, медик, міністерство охорони здоров'я тощо). Актори, музичні зірки та інші відомі люди збільшують симпатію глядачів до продукту чи засобу.

Наприклад, якщо комусь подобається польська make-up artist та інстаграм блогер «Zmalowana» чи українська make-up artist та інстаграм блогер «Diana_suvorova», є досить висока ймовірність того, що читачі почнуть

користуватись тими засобами, які порадять саме ці інфлуенсери (інфлуенсер – людина, думка якої має значення для певної аудиторії).

Існує також механізм, за допомогою якого споживачі оцінюють продукти, що використовуються їх кумирами: логіка шанувальників працює таким чином, що якщо блогер використовує цей крем чи інший засіб, це, безумовно, добрий продукт і навіть кращий за більшість. Після придбання рекламованого кумиром продукту дуже приємно знати, що ви використовуєте, наприклад, такі ж парфуми, як багатотисячний улюбленець України чи Польщі. Клієнт відчуває певну гордість за такий факт, у нього складається враження, що він близький до своїх кумирів.

У рекламних текстах все частіше трапляються слова, що стосуються здоров'я та природи. У сучасному світі велика увага приділяється пропаганді способу життя, який підтримуватиме нормальне функціонування нашого організму. Будь-які штучні речовини можуть спричинити різну небезпеку для здоров'я. Знання про правильний раціон харчування та використання відповідної косметики, миючих засобів тощо передаються і в школі та у ЗМІ; все частіше це також тема розмови з родиною чи друзями. Тому рекламодавці вирішили скористатися цією можливістю, щоб підвищити привабливість продуктів, підкресливши їх природність, прирівнявши до здоров'я. Таким чином, на одержувача впливають повідомлення, припускаючи, що здоровий спосіб життя можливий лише після придбання певного елемента особистої косметики, що завдяки пропонованому товару клієнт буде здоровішим, повним сил та енергії:

Натуральний продукт (Naturalny produkt);

Ми черпаємо натхнення безпосередньо з природи (Inspirację czerpiemy wprost z natury);

Природній блиск (Naturalny blask);

Натуральний аромат (Naturalny aromat);

Смак природи (Smak natury);

Природна вода (Naturalna woda).

Італійський письменник Умберто Еко (Umberto Eco) зазначав, що реклама буде ефективною тоді, коли «вона призначена для небагатьох і коли всі належать до цієї вузької групи обраних» [2]. Це речення чудово відображає суть рекламного повідомлення – з одного боку, це створення певного інтимного зв'язку у контакті відправника та одержувача, з іншого – охоплення якомога ширшої групи споживачів.

Отже, коли споживач починає виявляти до рекламодавця доброту чи інші позитивні почуття, наступним кроком є переконання його у праві, тобто купувати саме пропонований товар (використовувати унікальну пропозицію). Психологи довели, що люди схильні досить легко довіряти і піддаватися впливу тих, хто нам подобається. Отже, можна сказати, що тут діє механізм «використовування» одержувача, його прихильності для досягнення власних цілей.

Література

1. Закон України «Про рекламу» від 11 липня 2003 р. № 1121-IV // ВВР. 2004. № 8. 62 с.
2. Казакова К.А. Анализ семиотических моделей рекламы как способа повышения эффективности коммуникативного взаимодействия между брендом и покупателем. Журнал «Человек. Культура. Образование», 2012. С. 83–90.
3. Коробицын В. И. Социологические исследования ТВ и рекламы / В. И. Коробицын Е. Н. Юдина. Москва: РИП-холдинг, 2006. 199 с.

Анотація

У статті здійснено дослідження вербальних засобів вираження концепту «маніпуляція» в польських та українських рекламних текстах, зокрема в блогах.

Ключові слова: реклама, маніпуляція, блог, блогер, інфлуенсер.

Summary

The article studies the verbal means of expressing the concept "manipulation" in Polish and Ukrainian advertising texts, in particular in blogs.

Key words: advertising, manipulation, blog, blogger, influencer.

Стаття надійшла до редакційної колегії 07.12.2020 р.
Рекомендовано до друку кандидаткою філологічних наук,
доценткою **О. М. Пелехатою**

Ірина Гарасим'юк,
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – Микола Лесюк,
доктор філологічних наук, професор

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ОСНОВА ІРРЕАЛЬНОСТІ СВІТУ В
ОПОВІДАННІ А. САПКОВСЬКОГО «OSTATNIE ŻYCZENIE»
(«ОСТАННЄ БАЖАННЯ»)**

Література жанру фентезі набуває дедалі більшої популярності в сучасному літературному процесі, що зумовлює також необхідність лінгвістичних досліджень такого типу художніх творів. Науковці все частіше звертаються до семантичного рівня творення фентезійних текстів.

Семантична категорія ірреального базується на запереченні реального, отже, реалізується у всьому уявному, неіснуючому в дійсності, неможливому. На думку М. Кравець, категорія ірреального складається із кількох субкатегорій, а саме:

- субкатегорія трансцедентного (Бог, душа, метафізичні сутності);
- субкатегорія надприродного (окультні істоти, магичні обряди, містичні властивості та сили, міфічні істоти);
- субкатегорія сюрреального (мрії, сновидіння, уявлення, фантазії).

Дослідниця наголошує також на таких рисах ірреального, як неможливість, аномальність, дивність, незрозумілість, загадковість і таємничість [1, 471].

Аналіз оповідання «Ostatnie życzenie» А. Сапковського показав, що автор найчастіше вдається до використання семантичної субкатегорії надприродного:

«Szelma **wiedźmin** na to, że ... możemy chodzić na **strzygi** [2, 6]²;

Poskarżę się **Radzie Czarodziejów**».

² Тут і далі цитуємо за: [2].

Неодноразово трапляються фрагменти тексту, де застосовано перелічення, що створює враження існування окремого світу, населеного особливими мешканцями із притаманними їм унікальними рисами:

«...a teraz akurat: **upiory, borowiki** jakieś, gdzie nie spluniesz, **wilkołak** albo inna zaraza. Po wsiach **rusalki i płaczki** porywają dzieci...»

Окрім лексем на позначення міфічних та окультних істот досить часто в тексті трапляються слова із семантикою ірреальності, що називають, описують магичні обряди, що додає твору динамічності, виводить ірреальність зображуваного світу на новий рівень – подієвий, а не тільки рівень номінації:

«Udzerzyli ją jednocześnie, Geralt **Znakiem Aard**, Myszowór straszliwym **trzystopniowym zaklęciem**...»

А. Сапковський використовує лексеми із семантикою такого типу не тільки для зображення подій, що творять фабулу твору, але й для характеристики персонажів, що робить ірреальність рисою героїв твору:

«...waszą specjalnością jest raczej zabijanie, a nie **odczynianie uroków**».

Цікавим є той факт, що письменник описує магичні обряди також за допомогою слів, первинне значення яких позбавлене семантики ірреальності. Тут на допомогу приходять простір контексту: сполучаючись в синтагматичні зв'язки, лексеми роблять загальний зміст словосполучення чи речення ірреальним, таким, що не існує у звичному світі:

«Smaragdowe **oczy** posłały w nich dwie zielone **błyskawice**. Błyskawice skręciły się w... oślepiające **leje, wiry**, z wnętrz których runęła na nich **Moc**...»

А. Сапковський, вживає таке сполучення у прямому для вказаного контексту значенні – в ірреальному світі така подія може відбуватися насправді і сприймається як його органічна складова.

Субкатегорія трансцендентного найчастіше реалізується через згадку про Бога та божества. Щоправда, така згадка відбувається в досить специфічний спосіб, адже лексема **Bóg** жодного разу не вживається в тексті у формі однини, що свідчить про специфічну систему вірувань, поширену в світі, який зображує письменник:

«... kikumora, która jest bezrozumnym bydlęciem..., bo taką ją **bogowie** stworzyli».

А. Сапковський звертається до категорії трансцендентного тільки при описі міфічних істот, окультних осіб, а також і вигуках, що відбувається найчастіше. Найбільше уживаним є вигук на bogów у різних варіантах, наприклад:

«Na wszystkich **bogów!**

Na wszystkich **bogów morza** - dyszał wyspiarz».

Наведені фрагменти свідчать про те, що вірування персонажів твору залежать також від місцевості проживання, адже до морських богів звертається саме персонаж-острів'янин, тобто, світогляд героїв оповідання теж відображається за допомогою лексичних засобів.

Отже, для створення ірреального світу автор оповідання «Ostatnie życzenie» з високою частотністю використовує лексеми із семантикою ірреального. Найчастіше А. Сапковський вдається до субкатегорії надприродного, що зумовлено фабулою твору, специфікою професії головного персонажа. У межах вказаної субкатегорії реалізуються поняття міфічних та окультних істот, магічних обрядів та властивостей. Менш репрезентованими є субкатегорії трансцендентного та сюрреального, однак вони є важливим з погляду використання для їхньої реалізації специфічних вербальних засобів. Важливим є простір контексту, де ірреальної семантики набувають лексеми, що первинно позбавленні такого значення.

Література

1. Кравець М. Дослідження семантики ірреального: текстовий вимір. *Studia Linguistica*. Київ. 2014. №8. С. 470–475.
2. Sapkowski A. Ostatnie życzenie. URL: http://dymki.net/czytaj/Ostatnie-zyczenie_opow1.pdf (дата звертання: 10.01.2019).

Анотація

У статті здійснено аналіз використання лексичних засобів в оповіданні Анджея Сапковського «Ostatnie życzenie», а саме лексики із семантикою ірреальності, як засобів створення ірреального світу та його елементів.

Ключові слова: семантика, ірреальність, вербалізація, креація, фентезі.

Summary

The article analyzes the use of lexical means in Andrzej Sapkowski's story "Ostatnie życzenie", namely vocabulary with the semantics of unreality as a means of creating an unreal world and its elements.

Key words: semantics, unreality, verbalization, creation, fantasy.

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.12.2020 р.

Рекомендовано до друку доктором філологічних наук,
професором **М. П. Лесюком**

УДК 811.162.1

Христина Гарват,
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Саманта Бусіло,**
старший викладач

МОВА ПОЛІТИКИ – МОВНІ КРИТЕРІЇ ІЄРАРХІЇ ЦІННОСТЕЙ У ПРОГРАМАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ «ПРАВО І СПРАВЕДЛИВІСТЬ», «ГРОМАДЯНСЬКА КОАЛІЦІЯ» У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ У ПОЛЬЩІ 2019 РОКУ

Темою статті є „мова цінностей” в сучасних політичних текстах в Польщі та реконструкція мовної картини світу в виборчих програмах двох найбільших партій під час парламентських виборів в Польщі 2019 року. Це час сильної інтеграції держави з Європейським Союзом після процесу трансформації, а також демократизації мови. Розкритий у рамках дослідження якісний та кількісний аналіз з використанням теорії мови цінностей відомої польської

мовознавиці Ядвіги Пузиніни [4, 7] та теорії „слів знаменних/ słów sztandarowych” - слів ключів, Валерія Пісарека [3, 15], дозволив опрацювати нижче представлений рейтинговий список ключових слів, що семантично означають соціально-політичні цінності.

Політика, як боротьба за досягнення й утвердження влади, породжує в сфері мови таке специфічне явище, як мова політики. Вживання мови в політичних цілях перетворює її на один із факторів політики. мова політики, як це визначає Казімеж Ожог, [5] - це дуже різноманітний варіант мови, що поєднує різні стилі та способи мовлення. Він підтримує публічну сферу, пов'язану з функціонуванням держави, демократичним здійсненням влади на різних рівнях, прийняттям рішень, їх обґрунтуванням, законодавчими актами, поточною діяльністю президента, уряду та парламенту, діяльністю партій та місцевого самоврядування, виборчими кампаніями тощо. Цей короткий список вже показує, наскільки багато різних сфер застосування, тому цей варіант мови повинен бути неоднорідним за своєю природою.

Характерною рисою мови політики після 1989 року є відкидання своєрідної урочистості, офіційності та приближення політичних текстів до звичайної мови, насиченої елементами поточності [2, 18]. Саме повернення до поточної мови, своєрідна мода на її натуральність та перенесення офіційності на другий план і є рисами сучасних текстів у публічному просторі.

Постійною і незмінною складовою мови політики було оцінювання на рівні «добрий – поганий». Оцінювати – це приписувати комусь або чомусь додатну або ж від’ємну оцінку, або окреслювати щось як позитивне чи негативне, добре чи погане. Слугують цьому слова типу: гідний – негідний, вартий – невартий, добрий – поганий, позитивний – негативний.

Істотним внеском у дослідження мови цінностей є праці Ядвіги Пузиніни. У своєму дослідженні авторка вказує основні проблеми у розумінні мови цінностей та подає її дефініцію так: «За допомогою мови пізнаємо світ та окреслюємо властивості речей, котрі помічаємо...». (por. Puzynina 1992) [4, 1]. У праці «Język wartości – wartościowanie w języku» [4, 2] авторка згадує також про

слова - ключі або знаменні слова, подаючи їх дефініцію як «слова, важливі для якихось груп». Назву «знаменні слова» запропонував Валерій Пісарек, відомий мовознавець та медієзнавець.

Принциповою ознакою цінностей є ієрархічність, поділ на вищі і нижчі цінності, позитивні і негативні. Ці цікаві спостереження будуть особливо придатні у процесі пошуку цінностей серед мови політики, де багато визначальних цінностей з'являється у гаслах, девізах, словах. Ці цінності займають важливе місце у промовах, де ключовими є лексеми: віра, надія, правда, благо, святість.

Стаття представляє аналіз виборчих програм двох найбільших політичних партій в боротьбі за перемогу та владу на виборах у Польщі в 2019 році. Партія «Право і Справедливість» відстоює консервативні погляди щодо проголошених ними цінностей та соціалістичні погляди у сфері економічної політики. У галузі економіки всі сили партія обіцяє спрямовувати на підняття мінімальної платні, збільшення мінімальної пенсії та спрощення податкової системи. У сфері цінностей активно пропагуються ідеї збереження сім'ї, оскільки вони є основою суспільства та польської держави, ширяться також гасла проти узаконення та легалізації партнерських шлюбів, не підтримання абортів, евтаназії та процедур *in vitro*, а також негативного ставлення до нерівності, котра існує в суспільстві. Партія «Право і Справедливість» залишає за собою право дотримання звичаїв та суспільних норм, що завжди існували в Польщі, а саме міцний авторитет сім'ї та незмінні постулати християнства. Серед найважливіших цінностей партії «Право і Справедливість» можемо виокремити наступні: свобода (46), сім'я (40), добробут (48), розвиток (55), здоров'я (30), середовище (15), інновації (22), гідність(24) та суверенність (27), культура (25), навчання (20), якість життя (48), безпека(27) та патріотизм (22), солідарність (20), спадщина (23), демографія (18), самоідентифікація (18), суверенність (27) та самоусвідомлення (13).

Щодо виборчої програми «Громадянської Коаліції» та її системи цінностей то переважно вони є діаметрально протилежними цінностям та поглядам, котрі пропагує «Право та Справедливість». Партія відстоює рівноправність, рівність

(8), право вибору (25), зокрема партнерські шлюби (5), права (41), держава (37), робота (31), безпека (24), жінка (24), діти (23), допомога (20), підтримка(19), свобода (18), опіка (18), розвиток (18), культура (15), демократія (15), здоров'я (14), наука (13), сім'я (11), життя (11), насилля (10), рівність (8), історія (7).

Отже, підсумовуючи можемо сказати, що виборчі програми є основним документом кожної партії, відображенням її світогляду та усвідомлення життєвих переконань та цінностей, основних постулатів і бачення майбутнього країни. Програми двох основних політичних партій різняться між собою не тільки підходами до побудови майбутнього Польщі, а й деякими цінностями, котрі проголошують та обстоюють.

Щодо партії «Право та Справедливість», то у своїй програмі велику роль вони відводять християнським цінностям, зокрема таким, як сім'я, віра тощо. У виборчій програмі «Громадянської Коаліції» знайдемо більше ліберальних цінностей, зокрема свободу у виборі та економічне благополуччя. «Громадянська Коаліція» представляє польську модель держави добробуту та виокремлює найосновніші чинники, котрі сприятимуть створенню умов, за яких добробут буде поширюватись та процвітати. Погляди щодо теми абортів, заключення партнерських шлюбів та розуміння свободи та демократії у цих партій є різні. Хоча багато цінностей, котрі декларують обидві партії, збігаються, проте не завжди розуміння тих цінностей є однакове. В одне і те ж поняття партії можуть вкладати своє розуміння чи навіть значення. Різні бачення партії демонструють не лише в цінностях, а й щодо розвитку майбутнього Польщі, пропонують різні економічні моделі та вирішення питань, що стосуються освіти, енергетики, медицини тощо.

Література

1. Bralczyk J. O języku polskiej polityki lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Warszawa, 2003. 120 s.
2. Bralczyk J. Język polityki i polityka językowa : „Socjolingwistyka”. T. 1 / red. W. Lubaś. Warszawa, 1977. S. 92-97.

3. Dobek-Ostrowska B. Komunikowanie polityczne i publiczne, Warszawa, 2007, 434 s.
4. Kamińska-Szmaj I. Słowa na wolności. 2001, 240 s.
5. Pisarek W. Polskie słowa sztandarowe i ich publiczność : UNIVERSITAS. Kraków, 2002, 193 s.
6. Puzynina J. Język wartości. Warszawa, 1992, 264 s.
7. Ożóg K. Język w służbie polityki. 2004. 273 s.
8. Program wyborczy Koalicji Obywatelskiej. <https://platforma.org/dokumenty/program-koalicji-obywatelskiej> (dostęp 10.06.2020)
9. Program wyborczy Prawa i Sprawiedliwości, http://pis.org.pl/files/Program_PIS_2019.pdf(dostęp: 10.06.2020)

Анотація

У статті здійснено реконструкцію мовної картини світу у сфері цінностей та оцінювання у виборчих програмах двох найбільших партій під час парламентських виборів у Польщі 2019 року.

Ключові слова: мова політики, мова цінностей, ієрархія, виборчі програми, оцінювання.

Summary

In the graduate work carried out reconstruction of the world's linguistic picture in the field of values and evaluation in the election programs of the two largest parties during the parliamentary elections in Poland in 2019.

Key words: language of politics, language of values, hierarchy, election programs, evaluation.

Стаття надійшла до редакційної колегії 15.12.2020 р.

Рекомендовано до друку старшим викладачем,

С. Бусіло

Анастасія Дідух

II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Микола Лесюк**,
доктор філологічних наук, професор

ФРАЗЕМІКА ПОЛЬСЬКИХ ТЕКСТІВ СВЯТОГО ПИСЬМА

Спираючись на твердження М. Гайдеггера, одного із засновників герменевтики та сучасної лінгвістичної філософії, про те, що мова – це оселя буття духу народу, нам досить звично сприймати її передусім як явище духовне. Серед багаточисленних літературних пам'яток, що були створені протягом історії, найвпливовішим як у соціальному, так і історичному плані, безумовно, є саме Біблія. Така визначна і вражаюча неповторність популярності цього твору серед різних країн та народностей, що географічно розкидані по всій земній кулі, – це наслідок перш за все надзвичайної ваги релігійних традицій, що розвивалися саме на її основі. Аксиоматичним також є твердження про те, що важливим складником будь-якої національної культури та репрезентантом її національного світогляду є фразеологія. Але релігійна фразеологія, що охоплює біблеїзми, тобто усталені мовні сполуки на позначення основних релігійних понять і свят, велику групу паремій, фразеологізмів, які передають релігійне світобачення народу, довгий час була поза увагою наукових пошуків.

Фразеологізми прийнято вважати однією із універсальних мовлення, а фразеологія за такою ж логікою – скарбниця будь-якої мови. Простежений у ході дослідження матеріал засвідчує, що у фраземах біблійного походження, зокрема фраземах польських текстів Святого Письма, зазвичай відтворено найрізноманітніші вияви буття людей: зовнішність, час, простір, позитивні і негативні риси та вчинки, родинні стосунки між людьми тощо. Фразеологічні мовні ресурси значним чином обумовлені впливом різноманітних культурних та історичних факторів, тому їх слід спостерігати та аналізувати стосовно нашого спільного надбання – європейської культури з її давнім та християнським

походженням, а також взаємодією мов та культур тих окремих народів, що входять до її складу.

У сучасній лінгвістиці немає єдиної й загальновизнаної класифікації біблеїзмів. Це, зокрема, можна пояснити тим, що це поняття є досить широким. Мовознавці звикли класифікувати біблеїзми за різними принципами та характерними рисами, до прикладу, з точки зору походження біблеїзмів виділяють:

1. Висловлення, які в тексті Біблії відрізняються цілісністю значення (Книга Псалмів, 16, 8: укр. «зберігати як зіницю ока», «бережи мене, як зіницю ока», пол. «pilnować, strzec jak źrenicy oka», «strzeż mnie jak źrenicy oka», англ. «keep me as the apple of your eye», – пильно оберігати, старанно доглядати, охороняти що-небудь або кого-небудь; «Збережи заповіді мої — і будеш живий; і вчення моє — як зіницю очей твоїх» (Книга Приповістей Соломонових, 7,2)).

2. Фразеологізми, утворені на базі вільних словосполучень Біблії, але отримали нове фразеологічне значення («закопати талант у землю», «zakopać talent w ziemi»). «Ten natomiast, który wziął jeden talent, odszedł, wykopał w ziemi schowek i ukrył pieniądze swojego pana» – саме з цього вірша Євангелія від Матвія (25:18) розпочинається історія цього фразеологізму.

3. Фразеологічні одиниці, не представлені цим лексичним складом у Біблії, але семантично відповідні її текстам («заборонений плід», «zakazany owoc», «forbidden fruit»). Вислів походить з біблійної оповіді про дерево пізнання добра і зла, плоди якого Бог заборонив їсти Адаму і Єві (Буття, 2,16-17: «І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: Із кожного дерева в Раю ти можеш їсти. Але з дерева знання добра й зла не їж від нього, бо в день їди твоєї від нього ти напевно помреш!») та позначає образну назву чогось дуже бажаного, але недоступного чи забороненого.

Багатовікові зв'язки України і Польщі з Біблією та християнською культурою залишили міцний слід у мовних засобах обох сусідніх слов'янських народів. Найміцніше ці впливи позначаються на лексичній та ономастичній площинах, створюючи багатий корпус релігійної термінології, а також особових

номінаційних систем. Окремою, дуже важливою частиною біблійної спадщини обох мов є фразеологізми, що генетично походять зі Святого Письма, а поширюються, зазвичай, шляхом трансляції окремих біблійних книг [2]. Окрім прислів'їв, афоризмів, крилатих слів є ними також стійкі словосполучення типу фразеологізмів, які збагатили не тільки релігійні різновиди української та польської мови, але також увійшли до літературних і загальних запасів цих мов. Частина цих одиниць упродовж історії піддавалася різноманітним формальним і семантичним перетворенням, у результаті чого їх загальний статус як у польській мові, так і в українській буває неоднорідним, від найближчих форм канонічному тексту, якими є цитати – перекладні репліки відповідних місць біблійного тексту, до різного виду модифікованих одиниць (парафрази, алюзії, пародії), що мають інколи тільки позірний зв'язок із джерельним прототипом.

Отже, можна стверджувати, що мовознавча та культурологічна вага фразем випливає з того, що вони віддзеркалюють специфіку світосприйняття суб'єктів мови та виступають найвідкритішими щодо культури і традицій. Саме фразеологія акумулює, зберігає та передає досвід і знання мільйонів людей, забарвлюючи їх своїми специфічними рисами та ознаками, які і являють собою самоідентичність усіх народів.

Література

1. Алефіренко М. Теоретичні питання фразеології. Харків : Харківський державний університет, видавниче об'єднання «Вища школа», 1999. 210 с. URL: <https://www.twirpx.com/>

2. Жуйкова М. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа», 2007. 416 с. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/>

3. Біблія. Книги Святого Письма Старого та Нового Завіту : пер. Р. Турконяк. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2013. URL: <https://parafia.org.ua/>

4. Biblia Tysiąclecia Online. Poznań : Wydawnictwo Pallottinum, 2003. URL: <https://www.pallottinum.pl/>

5. Historia chrześcijaństwa / pod red. Dr. Tim Dowley. Warszawa : Oficyna Wydawnicza VOCATIO, 2002. 416 s.

Анотація

У статті проаналізовано релігійну фразеологію в польських перекладах Біблії як явища лінгвістичного та наближеного до релігієзнавства. Здійснено огляд її значення в історичних, лінгвокультурних процесах та вплив на розвиток мовознавства в цілому, а також досліджено історію біблійних перекладів у контексті розвитку національних мов.

Ключові слова: Біблія, фразеологія, релігійна лексика, польський переклад, фразеологічна одиниця.

Summary

The following article analyzes religious phraseology in Polish Bible translations as a lingual and religious phenomenon. It presents results of the research on the role of Bible in historical, lingua-cultural processes and its influence on the development of the linguistics in general. The history of Bible translating process within the context of national languages development has also been studied.

Key words: Bible, phraseology, religious vocabulary, polish translation, phraseological unit.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.12.2020 р.
Рекомендовано до друку доктором філологічних наук,
професором **М. П. Лесюком**

Марія Косьмій

II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Дарина Мицан**,
кандидатка філологічних наук, доцентка

ПОЛОНІЗМИ У ХУДОЖНІЙ ТВОРЧОСТІ С. АНДРУХОВИЧ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ»)

Полонізми становлять значну частину лексичного складу української мови. Елементи польського походження використовують у художніх текстах для створення певного експресивного ефекту.

Метою пропонованого дослідження є опис функціонування полонізмів у романі Софії Андрухович «Фелікс Австрія» на фонетичному, лексичному, фразеологічному, словотвірному, морфологічному та синтаксичному рівнях. Полонізм – це «різновид запозичення: слово, його окреме значення, вислів тощо, запозичені з польської мови або утворені за її зразком» [3, 466]. Слова і вислови польського походження в художньому тексті Софії Андрухович відіграють важливу смислову, образотворчу та експресивно-емоційну функцію, допомагають авторці акцентувати увагу на важливих аспектах сюжету.

Фонетичні полонізми. Найпоширенішою ознакою фонетичних полонізмів у романі є наявність звуку [g] ([ɣ]) (замість природного для української [ɣ]). Це, наприклад, такі слова: «елегантний» (пол. «elegantny»), «інтелігентний» (пол. «inteligentny»), «магістр» (пол. «magister»), «мігрень» (пол. «migrena»), «гвалтовно» (пол. «gwałtownie») [1]. Софія Андрухович часто вживає звук [ɣ] як фонетичну імітацію для того, щоб надати словам колоритного звучання. Наступною ознакою є наявність характерних для польської мови сполучень -go-, -lo-, -re-, -le-: «дрожка» (пол. drożka), «уроки» (пол. уроki), «хлоп» (пол. chłop), «пропінація» (пол. «propinacja») [1]. Ще однією фонетичною ознакою полонізмів у романі є суфікс -dl-. З таким суфіксом знайдено у тексті

досить чудернацьке слово «чуперадло» (пол. «czupiradło»), яке дуже вдало вписується в контекст.

Лексичні полонізми. Серед лексичних полонізмів виділено власні назви: імена та прізвища людей («Бенедикт», «Ельжбета», «Казимир», «Ожеховський», «Пйотр», «Пшибиловський», «Пшитульська», «Щепанська», «Юзеф»), назви вулиць («Сапіжинська»), назви товариств («Музичне товариство ім. Монюшка»), назви свят («на Сильвестра»). Приклади назв громадських місць, установ, споруд, частин будівлі виокремлено такі: «закамарок», «костел», «поліція», «катедра», «цвинтар» [1]. Цікаво, що слово «ка́федра» (з наголосом на першому складі) перейшло до нашої мови з грецької через російську. А от форма «кате́дра» (з наголосом на другому складі) запозичено за посередництвом польської і латинської [2, 407]. Побутова лексика серед полонізмів у романі «Фелікс Австрія» є найчисельнішою. Це гастрономічні назви («сметанка», «бішкопт», «цитрина», «каляфіор», «муштарда», «сос»), назви кухонних предметів («шатківниця», «цукерничка», «келишок», «пуделко», «таріль») та інші.

Фразеологічні полонізми. Прикладів фразеологічних полонізмів також є достатньо в романі. Візьмемо до уваги фразу «грубі риби» (пол. «grube ryby»). Автором цього крилатого вислову є польський поет, письменник і драматург періоду позитивізму Міхал Балуцький. Він написав комедію під однойменною назвою «Grube ryby», у якій сатирично висміяв залицяння старих холостяків, капіталіста Вістовського і судового радника Пагатовського, до молодих дівчат Ванди і Гелени. Власне їх митець називає «грубими рибами», що означає «важлива, впливова особа, хтось, хто займає високе становище» [4, 121].

Словотвірні полонізми. Що ж до словотвірних ознак полонізмів у романі «Фелікс Австрія», то їх є декілька. Це наголошений суфікс -ов-(ий) у відіменникових прикметниках, наприклад: «ванількове», «вітаміновий», «гранатовий», «коштовний», «помідоровий», «поштовий», «пурпуровий», «чоколядова». Також цікаве за своєю словотвірною будовою слово «денервуватися». Воно утворене від слова «нерв», яке має німецьке походження.

Для української мови така форма є нетиповою, вживається дієслово «нервуватися», без префікса де-. А от у польській мові дієслово «денервуватися» (пол. *denerwować się*) у тому ж значенні, що і «нервуватися» є нормативним і часто вживаним. Також авторка використовує польську «манеру» називання осіб жіночої статі наприклад, «пані докторова» (пол. *pani doktorowa*), «пані баронова» (пол. *pani baronowa*) [1].

Морфологічні полонізми. Що ж до морфологічних полонізмів, то часто спостерігаємо таку ознаку як невідповідність роду. Наприклад, візьмемо до уваги слово «салата». Ця лексема є запозиченням з італійської через польське посередництво. У нашій мові слово «салат» має чоловічий рід і нульове закінчення, а от у польській «*sałata*» жіночого роду із закінченням -а.

Синтаксичні полонізми. Серед синтаксичних ознак полонізмів можемо простежити вживання означення у постпозиції, наприклад: «зупа яринова», «король іспанський», «султан турецький», «фізик повітовий і міський». «Зупа» у польській мові літературне слово, в українській – діалектизм, лексема «яриновий» у нашому словнику взагалі не вживається, а має відповідник – «овочевий». Отож, українською мовою це словосполучення звучало б «овочева юшка», або «овочевий суп» (хоча «суп» також запозичення, але з французької). Софія Андрухович часто використовує «пан», «пані», «панове», «панство», «панюньці» як спосіб звертання до особи, чи осіб, наприклад: «А це як пояснити, пані сиромудра?», «Прошу пана, пане Торн, чи ви домовлялись із господарями про візит? Бо мені про це нічого невідомо», «Ади, ади, панюньці, ту є таке місце, же дуже добре чути ...», «Дозволю собі тут притягнути порівняння з міжнародної політики, моє любе панство! – блиснувши очима, сказав шевальє.» [1].

Наведений вище матеріал дає змогу стверджувати, що полонізми в романі Софії Андрухович «Фелікс Австрія» репрезентують різні мовні рівні (фонетичний, лексичний, фразеологічний, морфологічний, словотвірний і синтаксичний). Їх використання підпорядковане завданню створити художні образи, воно дозволяє краще відтворювати історичне тло, на якому

розгортаються події, що описуються, допомагає створити польський колорит, посилює виразність художнього тексту.

Література

1. Андрухович С. Ю. Фелікс Австрія / Софія Юріївна Андрухович. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. – 281 с.
2. Етимологічний словник української мови: Т. 2 / [О. С. Мельничук, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко та ін.]. – Київ: Наукова думка, 1985. – 572 с.
3. Українська мова: Енциклопедія / за ред. Русанівського В. М. та ін. – Київ: Українська енциклопедія, 2000. – 750 с.
4. Kłosińska A. Słownik frazeologiczny [Tekst] / Kłosińska A., Sobol E., Stankiewicz A. – Warszawa: Wydawnictw Naukowe PWN, 2015. – 638 s.

Анотація

У статті проаналізовано функції полонізмів на фонетичному, лексичному, фразеологічному, словотвірному, морфологічному та синтаксичному рівнях у романі «Фелікс Австрія» С. Андрухович. Відзначено, що полонізми служать увиразненням емоцій героїв, допомагають авторці акцентувати на важливих аспектах сюжету.

Ключові слова: міжкультурна взаємодія, полонізми, українізми, функції полонізмів, мова художнього твору.

Summary

In a publication are presented the results of analysis of features of the use of words of Polish origin on phonetic, lexical, phraseology, word-formation, morphological and syntactic language levels. It is said also about the functions of words of Polish origin in a novel, as they serve to underlining of emotions of heroes, help an author to accent attention on the important aspects of plot.

Keywords: cross-cultural cooperation, words of Polish origin, pragmatics of the text, words of Ukrainian origin, functions of words of Polish origin, artistic language.

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.12.2020 р.
Рекомендовано до друку кандидаткою філологічних наук,
доценткою Д. М. Мицан

Христина Сеньків

II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Микола Лесюк**,
доктор філологічних наук, професор

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ОБРАЗУ НАРОДНОГО ГЕРОЯ У ПОЛЬСЬКІЙ ПАРЕМІОЛОГІЇ

Народна мудрість передавалася від покоління до покоління у вигляді усного, точного вислову чи образного звороту мови ще до появи писемності та й після того, як вона виникла, але залишалася майже недоступною для простого люду. Народ століттями складав мудрі та влучні прислів'я й приказки, хитрі загадки, веселі й сумні обрядові пісні, урочисті розповіді про славетні подвиги героїв, чудові, чарівні, побутові казки. Всі ці надбання є малими жанрами фольклору будь-якого народу, які на сучасному етапі посідають значне місце в житті людини.

Прислів'я зберігають здобутки індивідуального та колективного досвіду і становлять скарбницю культури, зібрану у формі коротких висловів; вони говорять про ідентичність певної громади, її традиції, звичаї, менталітет, історію. Мудрість, що зберігається в прислів'ях, проявляється в певних образах, символах, порівняннях та метафорах, які не тільки передаються з покоління в покоління, але й постійно збагачуються новими «істинами» [5].

Багато європейських народів єднала велика шанобливість і серйозне ставлення до прислів'їв як «незвичайних» слів, що можна помітити при аналізі різних мов, зокрема польської, де прислів'я вважається народною сентенцією. Погляд на народного героя, його діяльність, поведінку і навіть зовнішній вигляд, закодований у прислів'ях, мав, безсумнівно, вплинути на те, як люди думають про нього в мові, так і в культурі, адже паремії про героя є одними з найпоширеніших. Ці короткі, ритмічно організовані й образні вислови, що мають емоційно-експресивний характер, готову формулу вживання та постійний склад, від незапам'ятних часів відігравали важливу роль у житті кожного народу. З огляду на те, що прислів'я і приказки переказують у повчальній формі весь

життєвий досвід минулих поколінь, виконують вони різні функції, наприклад, повчальну, виховну, естетичну тощо.

У польських пареміях концепт народного героя репрезентовано як невмирущий елемент, джерело життя фізичного тіла, яке передовсім уособлює людину і визначає її індивідуальність. Герой у картині світу є резервуаром позитивних і негативних почуттів, наділений такими ж властивостями, що і її носій: мовленнєвих, зорових, слухових, фізичних тощо, однак герой має особливу здатність – боротися.

Вивчаючи польську пареміологію можемо виділити такі позитивні риси героя як мудрість «Mądry przyjmie radę, głupi nią wzgardzi», «Mądrej głowie dość dwie słowie», «Mądry Polak po szkodzie»; честь «Honor nie kapota, nie zmyjesz zeń błota», «Honor jak papier, gdy raz się splami, już go nie wyczyści», «Honor droższy nad pieniądze»; сміливість «Odwaga męska w czynach, a nie w słowach się okazuje», «Odważnym szczęście sprzyja»; працьовитість «Bez pracy nie ma kołaczy», «Praca największe bogactwo»; обережність «Lepiej dmuchać na zimne niż się gorącym sparzyć», «Nie wybaczej wrogowi – aby nie prosić o przebaczenie»; наполегливість «Dla chcącego nic trudnego», «Co nas nie zabije, to nas wzmocni». А з негативних – страх «Strach ma wielkie oczy», «Bać się własnego cienia», «Mieć duszę na ramieniu»; балакучість «Robić komuś wodę z mózgu», «Gadać łatwo, ale zrobić trudno»; впертість «Wyrzuc go drzwiami, to wejdzie oknem» [3].

Герой у польській паремійній картині світу функціонує як вмістилище виявів усього розмаїття психічного життя людини, сховище суб'єктивного, сакрального, недоступного для всіх. Тому потрібно зауважити, що починаючи з XV століття в суспільстві, створювалися прислів'я в особливій тематиці цінностей: як добро, мужність, здоров'я та любов.

Прислів'я походять з різних галузей культури. Вони виникають анонімно і впливають із давніх вірувань, звичаїв, забобонів, природних спостережень, анекдотів, практик різних професій та жартів відомих людей. Їх тематичною особливістю є моральний сенс. Прислів'я, як правило, є попередженнями, заборонами, наказами та вказівками [1].

Пареміологічні дослідження у Польщі започаткували збірки байок, прислів'їв та приказок XVI–XIX ст. Найбільш відомими з цього періоду є збірка «Żywot Ezopa Fryda, mędrca obyczajnego, i z przyrpowieściami jego» (Бернат, 1522), що налічує понад 200 байок і 200 прислів'їв, та збірка прислів'їв Пйотра Кміта (Piotr Kmit Sobieński) (1618), у якій зібрано 1800 пареміологічних одиниць. А першою збіркою польських прислів'їв «Proverbiorum Polonicorum» була складена латинською та польською мовами в 1618 році Соломоном Рисінським (Salomon Rysiński) [2].

Прислів'я, які протягом століть збирали різноманітний людський досвід, застерігали від різних небезпек, вказували на вади та соціальні установки. Таким чином, до наших днів потрапили не лише архаїчні прислів'я, які часто вже не існують у повсякденному вжитку, а й досвід того моменту, коли людина свідомо опинялася в ситуації, коли їй доводиться вибирати між добром і злом. І зазвичай вибір, зроблений народним героєм, відображає його як правильність вибору, його добру сторону [5].

Довговічними є ті прислів'я, які стосуються постійно актуальних, принципових, особливо часто повторюваних ситуацій.

Прислів'я, передані поколіннями, стосуються кожної сфери людського життя. Вони збагачують сучасну мову, дозволяючи при цьому здійснювати образний опис навколишнього світу. Слід також підкреслити, що вони мають надзвичайно сильний підтекст, незважаючи на те, що до них часто ставляться жартома.

Польські прислів'я демонструють тенденцію негативно оцінювати надмірне багатство та доброзичливо ставляться до бідних людей і тих, що близькі з простим народом. Саме тому образ «народний герой» так міцно закріпився в польській мудрості.

Отже, образ національного героя в польській пареміології є незмінним сотні років, а його основу становлять притаманні полякові-героєві риси, такі як: побожність, честь, доблесть, шляхетність і вірність. Національний герой у

Польщі є захисником всього народу, який ніколи не залишить своїх у біді, а буде віддано боронити і боротись за досягнення поставлених цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bichta , H. Przepowiednie i przysłowia ludowe: o pogodzie i nie tylko. Lublin: Wydawnictwo Akademii Rolniczej, 2004. 165 s.
2. Krzyżanowski J. Dzieje przysłowia polskiego w toku pięciu wieków. Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich. Warszawa, 1969. S. 7-39
3. Krzyżanowski J. Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich. Tom I–IV. Warszawa, 1969–1978.
4. Piermiakow G. L., Przysłowia i zwroty przysłowiowe, Literatura Ludowa, R.16, 1972. nr 1. S. 35-36.
5. Ścigalska, B. Przysłowia ludowe mądrością polskiej wsi. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Rolniczego, 2011. 176 s.

Анотація

Тези присвячено аналізу вербальних засобів творення образу «народного героя» у польських прислів'ях у контексті аналізу народної творчості Польщі.

Ключові слова: герой, паремії, образ, прислів'я, пареміологія.

Summary

The thesis is devoted to the analysis of verbal means of creating the image of a "folk hero" in Polish proverbs in the context of the analysis of Polish folk art.

Key words: hero, paremia, image, proverb, paremiology.

Стаття надійшла до редакційної колегії 19. 12. 2020 р.

Рекомендовано до друку доктором філологічних наук,

професором **М. П. Лесюком**

Вікторія Сирітченко
II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Ольга Лазарович**,
кандидатка філологічних наук, доцентка

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ПОРТРЕТНИХ ОПИСІВ У РОМАНІ ЕЛІЗИ ОЖЕШКО «ХАМ»

Портретний опис як образ людини широко представлений не лише в літературі, але й в інших видах мистецтва, зокрема у живописі, який і здійснив безпосередній вплив на його розвиток у словесності. Саме в історії живописного й літературного портретних описів простежується еволюція форм художньої свідомості [2, 177].

Дослідниця Н. Бохун стверджує, що характерною рисою портретного опису є його невичерпність. Портретний опис може бути лаконічним, стислим, докладним, але він не співвідноситься із зоровим сприйняттям людини безпосередньо [2, 9-10]. Неможливо вивчити портретний опис як фрагмент тексту, не проаналізувавши лексику, за допомогою якої автор передає особливості певного персонажу. Портретний опис, повідомляючи про зовнішність людини, містить особливий набір лексичних засобів, властивих тільки йому. Саме тому аналіз портретного опису на лексичному рівні вважається дослідниками особливо важливим. Без детального вивчення лексики неможливе виявлення тих словесних компонентів, які дозволяють визначити той чи той опис як портретний.

У сучасній лінгвістиці лексичне наповнення портретного опису вивчається за двома напрямками. Одні вчені досліджують лексичний матеріал портретних описів, використовуючи лексико-семантичну класифікацію. При такому підході лексика вивчається за власне лінгвістичними якостями. Слова розглядаються як власне мовні одиниці, продукт історичного розвитку мови [2, 178]. Можливий аналіз лексики портретного опису і в межах предметно-тематичних груп. У цьому випадку в основі вивчення лексичного наповнення лежить логічний,

позамовний критерій. З огляду на склад лексики, яка слугує для створення портретного опису в художньому тексті дослідниця Г. Старикова виділяє три лексико-семантичні розряди:

1) соматична лексика (соматизми). Цей розряд включає в себе іменники, які позначають тіло людини та його частини (голова, обличчя, очі, ніс, ноги, руки тощо);

2) вестияльна лексика (вестизми). До цього розряду належать іменники, які називають одяг, взуття (светр, плаття, туфлі, спідниця тощо);

3) кінетична лексика. Ця підгрупа включає лексичні засоби, які позначають міміку, жести, усмішку тощо [2, 178].

При створенні портретного опису персонажів автори використовують соматизми. Ю. Хандирис у праці “Структурно-семантичні типи портретних описів” серед соматичної лексики залежно від функцій, які виконують соматизми, виокремив такі підгрупи соматизмів:

- 1) структурні соматизми;
- 2) структурно-характерологічні соматизми;
- 3) структурно-ідентифікаційні соматизми.

Структурні соматизми виконують функцію побудови портретного опису і використовуються письменником як основа, на якій вибудовується інформація про зовнішність героя. Ось приклад використання структурних соматизмів у творі Е. Ожешко „Хам”: „Dziwiła się, śmiała się, **rękoma** poruszała, to jedną, to drugą z kolei **stopą** wyrzucała małe fontanny wody” [4]. У цьому фрагменті тексту іменники „ręce” („руки”), „stopy” („стопа”) виступають структурними соматизмами, оскільки позначають обов’язкові частини людського тіла.

Структурно-характерологічні соматизми використовуються авторами у художніх текстах для створення портретного опису героя, для індивідуалізації літературного персонажа і виконують функцію характеристики героя літературного твору. Ось приклад використання структурно-характерологічних соматизмів у творі Е. Ожешко „Хам”: „Franka, jak iskra drgająca, mieniła się przed nim **złotawością swego ciała, czarnością włosów, płomiennością oczu, białością**

zębów” [4]. У цьому фрагменті тексту іменники „złotawość ciała” („золотистість тіла”), „czarność włosów” („чорнота волосся”) „płomiennosc oczu” („полум’я очей”), „białość zębów” („білосніжність зубів”) виконують роль структурно-характерологічних соматизмів, бо іменники „ciało” („тіло”), „włosy” („волосся”), „oczy” („очі”), „zęby” („зуби”) не обов’язково повинні мати означення „złotawe” („золотисте”), „czarne” („чорне”), „płomienne” („полум’я”), „białe” („біле”).

Структурно-ідентифікаційні соматизми використовуються для організації тих мовних засобів, які індивідуалізують персонаж. Вони позначають риси зовнішності, властиві або окремим персонажам, або є для них визначальними за певних обставин. Ось приклад використання структурно-ідентифікаційних соматизмів у творі Е. Ожешко „Хам”: „Rzadko u niego zjawiający się uśmiech pod ciemnym wąsem rozszerzył mu usta i już z nich nie znikał” [4]. У поданому фрагменті тексту іменник „wąs” („вус”) виступає структурно-ідентифікаційним соматизмом, оскільки „wąs” („вус”) не наявний у всіх людей (у жінок не зустрічаємо), не є обов’язковою частиною тіла людини.

Вестизми, на відміну від соматизмів, одночасно ідентифікують героя, оскільки одяг не є обов’язковим атрибутом людської зовнішності, й виконують функцію індивідуалізації й характеристики персонажів за допомогою певних мовних засобів [3]. У творі Е. Ожешко „Хам”: „Była ona wróć naga, bo wysoko podniesiona spódnica nie zakrywała jej kolan, a szeroko otwarty ciemny kaftan, odkrywał całe prawie ramiona” [4]. Подані в цьому фрагменті іменники „spódnica” („спідниця”), „kaftan” („каптан”), є прикладами вестикальної лексики (вестизмів), які називають елементи одягу.

Проаналізувавши портретні описи з огляду на склад лексики, які ми виокремили у творі Е. Ожешко „Хам”, можемо зробити такий висновок: із 97 досліджуваних нами лексем, що становить 100% – портретних описів, побудованих на основі соматичної лексики ми виокремили 72, що становить 74,2 % від загальної кількості; портретних описів, побудованих на основі вестикальної лексики ми виокремили 25, що становить 25,8 % від загальної кількості.

Проаналізувавши соматичну лексику, яка слугувала для створення портретних описів у творі Е. Ожешко „Хам”, ми в її межах виокремили декілька підгруп соматизмів: структурні, структурно-характерологічні та структурно-ідентифікаційні соматизми. Проаналізувавши 72 портретних описи, які побудовані на основі соматичної лексики, що становить 100%, кількість портретних описів, побудованих на основі структурних соматизмів – 37, що становить 51,4 % від загальної кількості соматичної лексики. Кількість портретних описів, побудованих на основі структурно-характерологічних соматизмів – 22, що становить 30,5 % від загальної кількості соматичної лексики. Кількість портретних описів, побудованих на основі структурно-ідентифікаційних соматизмів – 13, що становить 18,1 % від загальної кількості соматичної лексики.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник [Текст]. Ред. Р.Т. Гром'яка. Київ: Академія, 2006. 751 с.
2. Рашкі Н. Особливості портретних описів у романі “Таємний сад” Ф. Г. Бернет [Текст] / Н. Рашкі // Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 12. С. 175 – 179.
3. Хандирис Ю. В. Структурно-семантичні типи портретних описів URL. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2012/Philologia/7_109071.doc.htm.
4. Orzeszkowa E. Cham URL: Електронний ресурс. Режим доступу: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/orzeszkowa-cham.html>.

Анотація

У статті здійснено лінгвістичне дослідження особливостей використання лексичних засобів для створення портретних описів персонажів у романах Елізи Ожешко „Хам”, „Марта”, „Над Німаном”.

Ключові слова: лексичні засоби, портретний опис, жанр, роман, типологія

Summary

The article presents linguistic research of features of the use of lexical facilities for creation of portrait descriptions of personages in the novels of Eliza Ozheshko „Boor”, „Martha”, „Above Neman”.

Key words: lexical facilities, portrait description, genre, novel, typology.

Стаття надійшла до редакційної колегії 06.12.2020 р.

Рекомендовано до друку кандидаткою філологічних наук,

доценткою **О. М. Лазарович**

УДК 80173:821.162.1-312.4:81'373:343.91-055.2

Любов Шищак,

II курс ОР магістр, факультет філології,
науковий керівник – **Микола Лесюк,**
доктор філологічних наук, професор

МОВНИЙ ОБРАЗ ЖІНКИ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛАХ КРИМІНАЛЬНИХ РОМАНІВ)

Концепція мовного образу має багатовікову історію і досить складний родовід, оскільки початки розвитку цього терміну відомі ще з часів Мартіна Лютера. Однак основні тези й визначення щодо мовного образу сформулював Вільгельм фон Гумбольдт, стверджуючи, що мова є засобом для відкриття чогось дотепер непізнаного, тобто характеризується різними способами сприйняття світу [4,36]. На думку Єжи Бартмінського, мовний образ – це образ, інтерпретований по-іншому, сконструйований за допомогою різних вербальних засобів, які описують реальність, сукупність суджень про світ. Це можуть бути твердження, «фіксовані» в лексиці, граматиці, мовних кліше [5, 12].

Найчастіше польські та українські мовознавці досліджують мовний образ жінки на матеріалі преси, журналів [3], [9], [12], афоризмів [2], поезії [1] тощо. У прозовій літературі досліджували мовний образ жінки такі вчені: С. Влодига, К. Гадала, К. Длугош, Н. Колесніченко, О. Краснобаєва, О. Кулачек, З. Мацюк, М. Новосад-Бакаларчик, О. Пода, Ю. Пьотровська. Дослідження мовного образу жінки саме в кримінальній літературі відкриває цікаві та нові аспекти

характеристики образу жінки як соціальної істоти. Джерельною базою дослідження слугували романи Йоанни Йоделки «Криміналістка» та Яцека Галінського «Кільце пані урвалося». Виявлено, що мовний образ жінки (kobiety) у наведеному романі репрезентується через кілька мовних профілів («Фізична характеристика», «Психологічна характеристика», «Соціальна характеристика»), які розгалужуються відповідно на менші концептуальні та мікроконцептуальні вузли.

Метою пропонованого дослідження є опис мовних засобів, який входить у структуру загального мовного образу жінки у романах Йоанни Йоделки «Криміналістка» та Яцека Галінського «Кільце пані урвалося».

Словник польської мови подає такі значення лексеми «kobieta»: 1) особа жіночої статі, протилежне чоловік; 2) заміжня особа стосовно до свого чоловіка [13]. Ця лексема стала вербальним центром під час збору лексичного матеріалу, через який реалізовується мовний образ жінки у названих вище романах. Під час проведення аналізу нам вдалося вирізнити декілька категорій організації мовної матерії образу жінки, беручи за основу ідеї аналізу з дослідження Магдалени Спихалі-Рейс «Мовний образ жінки в жіночій пресі» (на прикладі трьох актуальних польських журналів) [11]. Важливим інструментом створення мовного образу є саме концепт – сукупність оцінок організації буття, детермінована особливостями діяльності представників мовної спільноти і надважливий чинник для формування цілісного мовного образу.

У характеристику мовного образу ми вкладаємо всі вербалізатори, в семантиці яких є чітка ознака статі та сутності жіночності. Кожне застосування мовного засобу запускає свою мовну картину світу, свій власний мовний образ. Однак, щоб ознайомитися із цим мовним образом, необхідно зосередитися на аналізі всіх профілів – приклади, подані в них, дозволять зробити якісь конкретні висновки, завдяки яким ми зрозуміємо, який мовний образ дозволяє розкрити сутність лексеми «жінка» («kobieta»).

Проаналізувавши образ жінки на сторінках сучасного кримінального роману, можна зробити висновок, що цей образ є багатограним і різноманітним

за своїм складом. Механізм надходження інформації щодо поданого вище матеріалу міг би бути описаний таким чином: читач для початку розпізнає мовний образ жінки, так би мовити – узагальнений, а пізніше, на основі вже прочитаних фактів і методу співвідношення, починає створювати свій особливий образ, який кожного разу оновлюється на підставі нової мовної (вербалізованої) матерії образу жінки.

Варто відзначити такі досягнення, яких досягнуто під час роботи над науковим дослідженням:

- мовний образ жінки реалізується у всіх іпостасях, які зарепрезентовані концептуальними вузлами «Частини тіла» (до нього належать мікровузли «обличчя», «повіки», «волосся», «плечі», «долоні, пальці», «нігті», «руки», «сідниці»), «Елементи гардеробу» («одяг» та «взуття»), «Фізичні риси, особливості зовнішності» («будова тіла, вага», «врода привабливість», «особливості зовнішнього вигляду»), «Фізіологічні та фізичні процеси і дії» («погляд», «мовлення», «дії, які свідчать про внутрішні процеси: процес мовлення, позиція тіла»), «Риси характеру» («позитивні риси» й «негативні риси»), «Психологічні/психічні процеси» («переживання», «сентиментальність», «страх», «віднайдення спокою в природі», «пам'ять», «неуважність», «самотність», «рішучість», «упертість», «безстрашність», «розгубленість», «розчарування», «божевілля»), «Відпочинок, друзі і культурне життя» («єдність з природою», «друзі», «участь у культурному житті», «віра»), «Домашнє заняття» («готування їжі», «дім»), «Сімейне життя, стосунки з родиною» («чоловік», «ставлення чоловіка до дружини», «ставлення дружини до чоловіка»);

- номінативне поле мовного образу жінки надзвичайно широке. У першому романі ми знайомимося із творчою письменницею-криміналісткою, яка зовсім випадково вбиває свого егоцентричного чоловіка і перетворюється в геть інший образ до невпізнаваності. Це все відбивається на мовних засобах: від позитивно та нейтрально маркованих одиниць переходимо до лексики, яка забезпечує негативне сприйняття. Жінка-пенсіонерка зі своїми специфічними

уподобаннями та захопленнями загубилася у власному житті. Здається, більш статичної екзистенції, ніж у неї, вже не зустріти. Усе ламається в один момент. Нагромадження різного типу психічних станів та настроїв створює відповідний контуринг мовного образу;

- абсолютна більшість мовних репрезентантів (98%) – номени непрямого називання. Вираження рис характеру, психічних та психологічних станів відбувається завдяки кінемам (94%) – змінам положення тіла людини й виразу обличчя, і тільки 6% за допомогою прямої номінації;

- концептуальний вузол «Фізична характеристика» експлікується переважно за допомогою ад'єктивних епітетів, для прикладу: «brudna twarz» [9, 4], «zgorzkniała mina» [9, 4], «beżowy sweter i długa jasna spódnica» [7, 246]. Бачимо тут також використання номенів на позначення одягу із доповненням кольороназви. Для глибшого розуміння контексту вживаються порівняння, наприклад: «ręce zimne jak lód» [9, 99];

- концептуальний вузол «Психологічна характеристика» вербалізується дієслівними словосполуками, а також гіперболічними метафорами: «czułam, jak ogarnia mnie lęk przeradzający się w panikę – potworne uczucie dławiące szyję niewidzialnym sznurem» [9, 129], «to uczucie zaczęło ją paraliżować. Dretwiały jej palce, zaciska się żołądek i coś kszusiło w krtani» [9, с.202], «zimny dreszcz przeszedł mi po plecach» [7, 200], «włożyłam sobie na szyję pętlę, która prędzej czy później musiała się zacisnąć» [7, 287]. Без уваги не лишаються також порівняння: «...miałam pęk grzechów! Jak pęk węży!» [9, 139];

- концептуальний вузол «Соціальна характеристика» усталив своєю домінантою дію. Очевидно, що основними вербалізаторами будуть дієслівні словосполуки: «należałam do Solidarności» [76, 130], проте подекуди можна натрапити й на субстантиви (якнайбільше при описі помешкання): «własnego terytorium stanowiącego czterdzieści dwa metry kwadratowe plus piwnica» [7, 14] й ад'єктиви з негативним маркуванням: «jakiż on był wścibski» [7, 44], «co za nieorganizowany chłopak» [7, 45];

- порівнявши два мовні образи жінки, ми зауважили, що образ молоді жінки твориться більше за допомогою ширшого опису зовнішності та стосунків з близькими людьми, а образ жінки-пенсіонерки змальований дещо в незвичайний спосіб: під час фонації, кінеми ми ламаємо в своїй голові стереотипи й відкриваємо геть іншу, зовсім нетипову жінку старшого віку, з почуттям гумору, яка йде наперекір усім життєвим труднощам, гріючись теплими спогадами про свого чоловіка й рідний дім.

Об'ємність і багатоплановість складання мовного образу жінки в обох випадках не може не вражати. Автори текстів незвичайно підійшли до моделювання образів. Лексико-стилістичні засоби допомогли якнайбільше при створенні повної картини образу, який творився як у мовному, так і в позамовному контексті. Дослідження дало змогу узагальнити знання про мовний образ та комплексний (із акцентом на концептуальному) підхід до його творення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяченко Н. Мовні засоби створення образу жінки в поезії М. В. Никончука. *Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2013. №24. С. 243-249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2013_24_28
2. Смерчко А. Образ жінки в афористичній та пареміологічній фразеології (на матеріалі української, польської та російської мов). *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2018. С. 151-161. URL: <https://cutt.ly/2hAlnSD>
3. Фінчук А.О. Мовний образ жінки в газетному дискурсі волинський ЗМІ. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи: науково-практичний журнал* / відп. ред. С. І. Кравченко; упоряд. М. А. Рожило. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2014. № 5 - 6 (5). С. 56-77.
4. Anusiewicz J. Problematyka językowego obrazu świata w poglądach niektórych językoznawców i filozofów niemieckich XX wieku. *Językowy obraz świata*, pod red. J. Barmińskiego. Lublin, 1999. 263 s.
5. Bartmiński J. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin, 2006. 283 s.

6. Bartmiński J. Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata. Językowy obraz świata, pod red. J. Bartmińskiego. Lublin, 1999. 103 s.
7. Galinski J. Kółko się pani urwało. Warszawa: WAB, 2016. 304 s.
8. Grzegorzczkova R. Pojęcie językowego obrazu świata. Językowy obraz świata, pod red. J. Bartmińskiego. Lublin, 1999. S. 43-45.
9. Jodełka J. Kryminalistka. Warszawa: Świat książki, 2016. 319 s.
10. Lisowska K. Obraz kobiety w tabloidach „Fakt” i „Super Ekspres”- stereotypy, język i zdjęcia. Oblicza Komunikacji, 4. S. 263-271.
11. Spychała-Reiss M. Językowy obraz kobiety w prasie dla pań: (na przykładzie “Zwierciadła”, “Przyjaciółki” i “Cosmopolitan”). *Poznańskie Studia Polonistyczne*. Seria Językoznawcza. T. 15. Poznań, 2009. S. 77-100.
12. Tokarski R. Słownictwo jako interpretacja świata. Współczesny język polski, pod red. J. Bartmińskiego. Lublin, 2001. 366 s.
13. Wielki słownik języka polskiego: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/6hAzeXg>

Анотація

У статті проаналізовано вербальні засоби творення мовного образу жінки в сучасній польській мові на матеріалах кримінальних романів. Представлено перелік концептуальних та мікроконцептуальних вузлів, через які реалізовується творення мовного образу жінки.

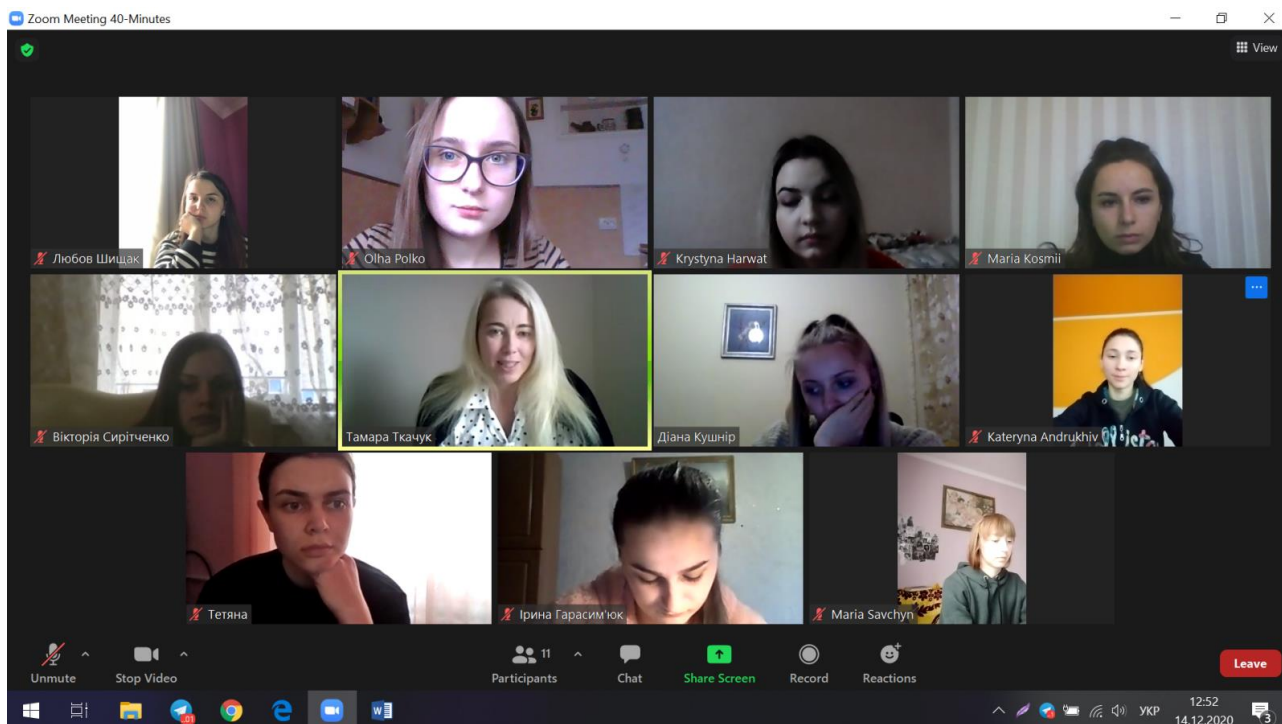
Ключові слова: кінема, концепт, лексема, мовна картина світу, мовний образ.

Summary

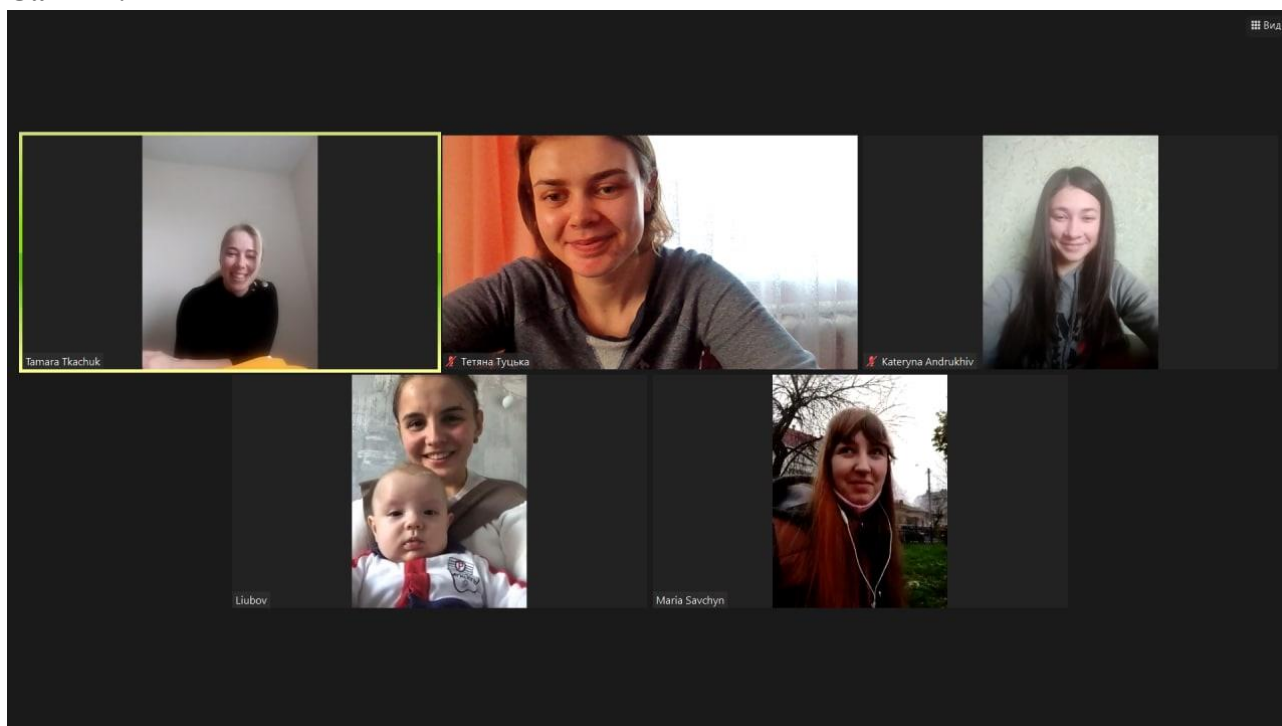
In this article the verbal means of creating a linguistic image of a woman in modern Polish on the basis of crime novels are analysed. The issue presents the list of conceptual and microconceptual knots through which the creation of linguistic matter of woman's image are realised. The achievements made during the work on scientific research are generalized.

Key words: kinema, concept, token, linguistic picture of the world, linguistic image.

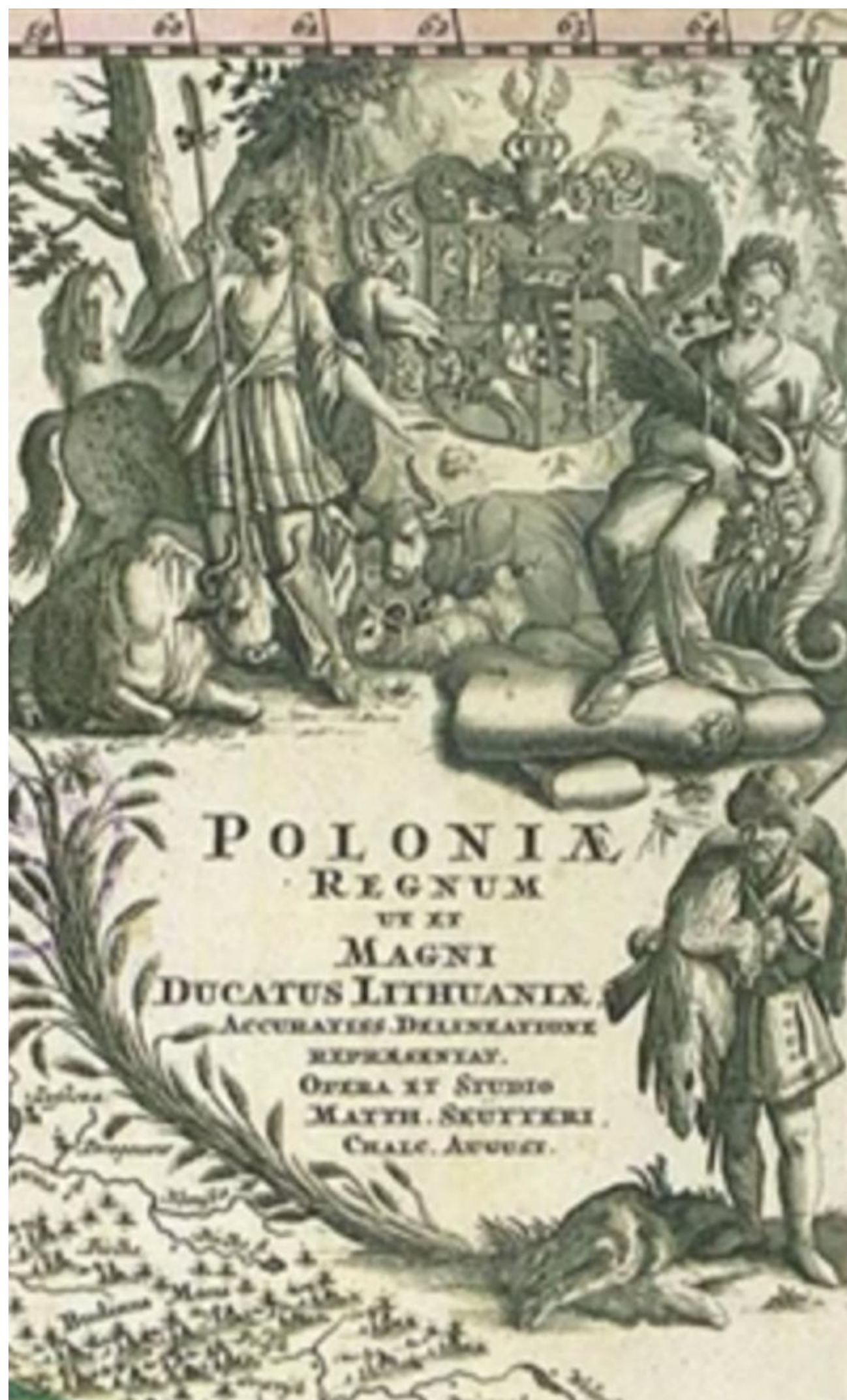
Стаття надійшла до редакційної колегії 08.12.2020 р.
Рекомендовано до друку доктором філологічних наук,
професором **М. П. Лесюком**

Онлайн-засідання наукового семінару «Славістичні читання» 14 грудня 2020 року. На світлині здобувачки вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти групи ПМЛфм-21 ОП «Польська мова і література». Зліва направо: Любов Шищак, Ольга Полько, Христина Гарват, Марія Косьмій, Вікторія Сирітченко, доцент Тамара Ткачук, Діана Кушнір, Катерина Андрухів, Тетяна Туцька, Ірина Гарасим'юк, Марія-Мар'яна Савчин.

На світлині зліва направо: доцент Тамара Ткачук, Тетяна Туцька, Катерина Андрухів, Любов Шищак із синочком, Марія-Мар'яна Савчин.

POLONIÆ
REGNUM

VI ET

MAGNI

DUCATUS LITHUANIÆ

ACCURATISS. DELINEATIONE

REPRESENTAT.

OPERA ET STUDIO

MATTH. SEUTTERI.

CHALC. AUGUST.